Omkring Golfströmmen

Skisser från Amerika och Vestindien af Eric Nyblom (Mac.)









ÅHLÉN & ÅKERLUNDS FÖRLAG GÖTEBORG

ERIK NYBLOM

(MAC)

Omkring Golfströmmen

Omkring Golfströmmen

Skisser från

Nordamerika och Västindien

af

ERIK NYBLOM

(Mac)



ÅHLÉN & ÅKERLUNDS FÖRLAG
GÖTEBORG 1911

— SJÄTTE TUSENDET. —

Pappersleverantör:
GRANSHOLMS AKTIEBOLAG, GEMLA

Göteborg 1911
Elanders Boktryckeri Aktiebolag

"Krossa Atlanten"

Ångbåtslinjens expresståg rusar ut från Waterloostationen och dundrar larmande öfver broarna på Themsens sydsida. Inom förvånande kort tid ha vi Londons svarta fabriksdistrikt bakom oss och Surreys kullar börja dyka upp rundt omkring. Det lyser en blek februarisol öfver Syd-England, där gräset redan börjar skifta i grönt. Kor och hästar springa omkring i hagarna och uppe under den opalfärgade himlen hänga lärkor i hundratal och jubla mot våren så högt att kupéen fylles däraf, trots dån af tågets hjul och pistonger. Små byar, alla af laxfärgadt tegel, dansa förbi i hvar minut, och hvar femte köra vi klämtande genom någon liten stad som ingen människa hört talas om, fast den visst skulle vara rätt betydande efter svensk måttstock.

En och en half timme för oss till sydkusten, och tränen rullar ända fram till Southamptons yttersta kaj, där oceanångarne resa sig som svarta vidunder vid sidan af stadens låga små hus och dockbyggnadernas grå längor. Öfver dem alla höjer St. Louis sitt svarta skrof på 12,000 ton, och jätteångarens mäktiga skor-

stenar täfla nästan i höjd med stadens stympade gotiska kyrktorn. Ångfärjornas och bogserbåtarnas masttoppar nå icke upp till kolossens promenaddäck på långa vägar, och våra största skärgårdsångare skulle vid dess sida ta sig ut som en ångslup bredvid en första klassens pansarbåt.

Redan i London har man ordnat med bagaget. Hvad man behöfver under resan har märkts med ordet »wanted» och är inom ett par minuter på sin plats i hytten, utan att passageraren behöft tänka därpå; allt annat gripes af ångvinschens väldiga kättingar, som lyfta några ton bagage i taget, sväfvar ett ögonblick högt uppe öfver kajen, svänger i en imponerande halfcirkel in öfver fördäck och susar blixtsnabbt ned i vidundrets mörka innandöme. Hvisselpipor drilla, kättingar rassla och gå, från bryggorna högt uppe öfver däcksbyggnaderna ryta skeppets officerare sina order i väldiga ropare. Upp- och nedför landgångarna störta funktionärer af olika slag bland passagerare och förvirrade emigranter, bogserbåtarna tjuta vildt och sticka trossar ombord, och midt i oväsendet sänder plötsligt St. Louis upp en djup, morrande ton som tystar allt omkring.

Från för till akter smattra i nästa ögonblick lifliga trumpetsignaler. Det blir stilla öfver-

allt. Och genom hela båten går kommandot:

— Främmande från bord!

Landgångarna rulla in på kajen. Förtöjning efter förtöjning lossas därnere och halas in. Bogserarne hugga i; ångaren börjar glida. Människor, som hittills stått lugna och leende, börja gråta på en gång. Man lutar sig öfver relingen och ropar de sista afskedsorden. Månget ord som ett hjärta burit på, men aldrig fått fram, bryter i denna stund ut genom reglar och lås. Godt eller ondt, hårdt eller mildt, det kommer med samma kraft och bryter ned eller rättar upp ett hopp, ett lif bland skaran där på kajen, som drar sig tillbaka och sjunker allt mer.

Men ångaren går sin gång med sin lefvande frakt.

Bogserarne släppa oss och pila in mot land. St. Louis egna maskiner börja arbeta, och pulsslagen kännas som en skakning ända upp till det öfversta däcket. Två svarta jätteormar af rök ringla ut sig babord hän och förlängas i det oändliga. På andra sidan sänker ön Wight sina trädbeströdda ängar ned i hafvet och slottet Osbornes ofantliga längor dansa förbi med 20 knops fart. Sjön blir högre och salta skummet yr ända upp på däck, där »förstklassarna» redan slå sig till ro i hvilstolarna och vänta på lunch-

signalen. Men en efter annan försvinner snart, ty St. Louis börjar niga helt graciöst i vågorna.

Tre timmar senare börja branta klippor stiga upp ur hafvet, vi runda en udde, passera ett fort, se en stad hopklämd mellan bergen och en redd, späckad med kanoner. Det är Cherbourg och kusten är Bretagnes. Där kommer en hjulångare upp längs med oss med kontinentalpost, passagerare och nya skaror af emigranter. Det tar en timme eller två att få allt ombord, och mörkret sänker sig öfver redden då vi åter ånga ut.

Regnet börjar piska och drifver alla under däck. Blott tre — en engelsman, en österrikare och en svensk — stå ännu uppe då det sista fortets dystra silhuett slukas af mörkret och klipporna suddas ut, en efter en.

Det är lördagskväll, och långt inifrån Bretagnes osynliga kust ringer en kapell-klocka sitt sorgsna angelus ut öfver det svarta, fräsande hafvet. Så tystnar den, och österrikaren säger halfhögt för sig själf:

— Adjö, Europa!

Och vi närma oss hvarandra tyst, vi tre européer, i en stark och plötslig känsla af att äga ett gemensamt hem trots det som skiljer.

Men regnet ökar och däcket är öde och trist att se i glödlampornas sken. Det blir bäst att gå ned.

I musiksalongen sjunga amerikanerna redan som bäst i korus »Sunny Jim» och »Mr Dooley» till pianola-ackompanjemang.



Jag begrafde hälst i tystnad och evigt mörker den söndag som följde härpå. Skeppsjournalen säger om denna dag: »Hård sydvästlig bris; mycket svår sjö». Ett annat tillförlitligt dokument, nämligen loggboken, visar att vi på 24 timmar förlorat 124 sjömils distans. St. Louis kan göra 460 mil, och vi nådde endast upp till 336.

Hur mycket mänskligt lidande som döljer sig bakom dessa torra siffror fattar endast den som under tjugofyra timmar legat orörlig på ryggen i sin hytt och vaktat på den pinsamma regelbundenhet, hvarmed än fötterna, än hufvudet åka i vädret, medan hvarje fog i fartyget gnyr och vågorna utanför som blyklumpar vräka in mot ångaren med ett ljud som hvarken är högtidligt eller poetiskt, utan själlöst, skräckinjagande och i längden absolut odrägligt. Kvidande, skälfvande som ett öfveransträngdt djur borrar sig ångaren fram genom berg af blygrått vatten, och mot dessa formlösa böljor, som äfven den djärfvaste målare skulle tveka att fästa på en duk, förslå inga tu-

sental af registerton. Med en hisnande känsla af obehag känner man kolossen höjas på en jättevåg, så propellrarna hväsande piska blotta luften; i nästa sekund sjunker skrofvet i en dal; det mörknar nästan till natt i hytten, och ovilkorligt flyger en ångesttanke genom den trötta, halfdomnade hjärnan: nu komma vi aldrig mer upp! Men som en hvilande mås gungar ångaren upp igen och sjunker åter, tills man med värkande ögon, utpinad och slö, lullas in i några ögonblicks domning, som icke är någon hvila — blott en tung dröm om att vara borta från alltsammans.

Då skakas man upp af ett fruktansvärdt dån, en stöt som om ett vidunder från djupet kört en väldig pansarnäfve rakt upp i fartygets buk. En suck går genom hela skeppet, maskinerna tiga, allt blir tyst, tills en fräsande vattenmassa rusar öfver däck och slutar i ett skvalpande fram och åter. Och maskinerna dunka på nytt sin rytm som aldrig upphör.

En gång i timmen sticker världens ädlaste steward sitt hufvud in i hytten:

— Någonting ni önskar, sir? En kopp buljong — ett äpple — eller kanske en apelsin?

Och svaret blir alltid detsamma:

— Tack, apelsin.

Han sköter om mig som en mor, och han är full af råd och uppmuntran.

— Många sjuka, steward?

— Ja då, fullt. Mycket värre.

— Nå, det var då för väl.

Sådan kan sjösjukan göra en annars människovänlig person.

Dagen går, och natten sniglar fram oändligt melankolisk. Därute är det dimma och ångaren råmar ängsligt sin varningssignal i hvar minut. Ett barn gråter i hytten bredvid; snabba, halfhöga kommandon och svar tränga in från däck; ljud af fötter som springa fram och åter: allt eggar inbillningen och kommer en att med spända öron vänta på något som skall ske.

Men ingenting sker, och långsamt kryper dagsljuset in och efter det en dansande solstråle, hälsad med trumpetstötar. Jag springer upp med ett raskt beslut, vaggar först fram och åter som en drucken, men jag kan stå och är frisk.

Därute ryter hafvet som förut och St. Louis hoppar som en kork och tar sjö på sjö in öfver styrbords låring, men i lä ligger däcket hvitt och torrt, och hela rymden strålar af sol. Regnbågar fladdra i stänket öfver bryggorna, och tvärs igenom dem tumla måsarna med silfver

under vingarna. Långt borta i den blå synranden sväfvar ett segelfartyg gungande förbi.

Och detta guldglittrande haf är icke mer ett hväsande odjur, men dess brus är en mäktig morgonsång, som fyller rymden mellan tvenne världars kuster och vidgar bröstet så det får rum för nya tankar och nya drömmar.

Lifvet om skeppsbord

Vår värld är i alla fall inte så liten, och äfven om vi äro dömda till ännu en veckas fångenskap på vår ångare finns det plats för en hel del af intresse att höra och se. Till att börja med intressera vi oss för hvarandra.

Vi äro knappt femtio personer på första klass, och det dröjer icke länge innan vi äro som en familj. När jag blek, men behärskad gjorde min första entré i den väldiga matsalen, hälsades denna tilldragelse med en liflig applåd och en skål för »nykomlingen», hvari bordslaget under allmän munterhet instämde. Det blef sedan min lott att vara med om att hälsa åtskilliga andra återuppståndna.

Vår lilla värld är brokig nog. Där är en gammal grå kosack, musikprofessor från Moskva och med officiell rätt bärande den stolta excellenstiteln, där är en amerikansk präst, som är med om alla världsliga tidsfördrif, från ringkastning och däcksbiljard till poker, där är en juvelblixtrande internationell aktris, som ingen känner, men alla beundra, där en yankeresande i skinn, som sätter mig in i pälsvaruhandelns

mysterier och ämnar placera 500,000 skinn på en enda hand i Montreal, där en söt liten japanska, som reser med en amerikansk familj och mest sitter för sig själf, småleende mot österrikaren, som är kavalleriofficer och skall ut till Mandschuriet för att följa de rysk-japanska krigshändelserna.

Denne unge officer, i allo typen för en gentleman, öfverraskar mig en dag med att säga:

— Hur kan ni resa från Stockholm? Om jag bodde där skulle jag aldrig resa bort.

Det visar sig att han nyligen i egenskap af broder till österrikiske ministerns fru hälsat på i den svenska hufvudstaden, och hans beundran för den är gränslös. När amerikanerna skryta af något hemma hos sig, lyssnar han artigt och säger sedan:

— Ja, det där är utmärkt, men då skulle ni se i Stockholm!

Och han krossar dem med att skildra våra telefoner, våra badanstalter, våra sof- och restaurationsvagnar, Strandvägen och Skansen.

— Och tänk de små svenska järnvägsrestaurangerna, tänk på Gnesta!

Jag nickar naturligtvis bifall och besluter att ägna Gnesta en närmare uppmärksamhet än hittills nästa gång jag kommer dit.

I alla händelser kan dess restaurang icke täfla

med St. Louis', ty på Atlantens flytande hotell lefver man kräsligen. Frukost, lunch och middag väljer man fritt allt hvad man önskar af en öfverdådig matsedel och stämningen vid de blomsterprydda borden är minst lika hög som å någon restaurang därhemma. Detta trots att öl knappast förekommer och af vin på sin höjd litet vattenblandad bordeaux. Amerikanen dricker isvatten och är glad som en pojke.

Det gör ingenting att båten rullar så man knappt kan gå på däck; då dansar man fram i cake-walk eller åker kana på de våta plankorna. I salongerna spelar man piano och sjunger unisont; i biblioteket idkar man flirt och för öfrigt allting utom läsning, i korridorerna leka barnen tafatt eller roa sig med att stå och vakta på vågorna och springa undan dem då de komma brytande öfver däck. Ångaren har blifvit vårt hem för en vecka, och ingen längtar efter något annat.

Men för emigranterna är en resa i sådant väder förfärlig. Icke en timme ha de kunnat vara uppe. Låsta inne därnere i de baracklíknande rummen på fördäck kunna de icke få en mun full frisk luft; och ofvanför dem bryta sjöarna oupphörligt fram med sitt irriterande dån. Första och andra klassens passa-

gerare kunna alltid finna något lä, då de vilja vara ute. De disponera tre fjärdedelar af fartyget, och däckshusen bjuda dem alltid skydd från ett håll. Men bakom dessa kunna emigranterna icke komma, ty här finnes ett streck — och ett mycket materiellt — mellan öfver- och underklass. Jag tror icke att någon större olycka skulle inträffa om tredje-klassarne på Atlantångarne — och det gäller *alla* linjers — finge sig litet större utrymme på öfverdäck tilldeladt. På dem förtjäna dock ångbåtskompanierna millioner, och då borde man åtminstone tillförsäkra dem rätten till frisk luft. En hvar som gjort Atlantresan vet att detta är det viktigaste villkor för hälsa och trefnad ombord. Förbättrandet af hytter och mat — och häri ha stora framsteg gjorts — är af mindre betydelse än detta.

Jag upprepar att detta gäller för så godt som *alla* emigrantbåtar. Vederbörande i Sverige och Norge, hvilka länder lämna en så betydlig årlig kontingent till passagerarantalet på »steerage», skulle utan tvifvel kunna ha medel i sin hand att främja en god lösning af frågor sådana som denna. Man kan säga att det gamla hemlandet icke har några skyldigheter mot de söner och döttrar som gå ut för att byta det mot ett nytt. Men ingen mor släp-

per sitt barn vind för våg ut i världen, äfven om hon icke mer väntar att få återse det.

Vi ha syndat mycket mot de våra som gått ut, men som dock alltjämt äro *våra.*

*

En vacker dag blir det en ovanlig rörelse ombord. På rökhyttens dörr står följande anslag:

»St. Louis väntas komma i trådlös förbindelse med Nantuckets fyrskepp i afton vid 6-tiden. Telegram för vidare befordran i land kunna lämnas hos förste stewarden i matsalen. Tillägg för Marconitelegram till den vanliga taxan 3 dollars.»

Meddelandet har dubbel betydelse. I morgon skola vi nå land, och i kväll kunna vi vänta nyheter om kriget — aderton timmar innan vi ankra i Newyorks hamn.

En Marconiapparat och en telegraftjänsteman äro oskiljaktiga från den modärna Atlantångaren. Ni har lämnat Englands kust ur sikte, och ni kommer plötsligt att erinra er ett meddelande som ni nödvändigt borde ha sändt till Stockholm. Ingen fara: Marconigrafen talar ännu midt ute på hafvet med stationen på Lizard; och medan ni rusar vidare ut i Atlanten flyger ert osynliga bud till Stockholm.

Eller ni nalkas Amerika och närmar er en afton kl. 6 Nantuckets fyrskepp, 30 svenska mil från Newyork. Ni sänder ert telegram, och har ni god tur är ert telegram i Stockholm samma natt kl. 12 — tolf timmar innan ni sätter foten på Amerikas jord.

Vi sitta församlade ombord sista kvällen. Pianot är tyst; allas tankar dragas hem, och det är icke utan att också den förestående skilsmässan blandar litet vemod i stämningen. Man har haft tid att bli vänner, men man har erfarenhet nog att veta att från landstigningens ögonblick skall hvar och en gå sin egen väg, skall lifvet återfordra oss och kräfva glömska.

Då kommer stewarden med senaste numret af The Wireless, ångarens egen lilla tidning, hvars redaktion är Marconimannen och som sättes och tryckes af ångarens skattmästare. Den kommer med en fläkt från den värld hvars existens vi nästan hunnit förgäta. Det är icke mycket det lilla organet har att mäla om denna gång, men hvad den berättar om kriget är antagligen ungefär allt hvad man verkligen vet, och då den meddelar att man väntar svåra oroligheter på Balkan är den alldeles säkert lika sannspådd som sina större kolleger i land. För öfrigt innehåller den hela senaste veckans

världshistoria i ett nötskal, ett par börsnotiser, litet om vår egen resa och en underhållsafdelning, hvilken är lika kvick som de flesta andra.

Sålunda beredda att fullt up to date möta lifvet på terra firma gå vi till kojs för att möta morgondagen och dess nya intryck.



Solen sänder sitt muntraste sken öfver Newyorks väldiga hamnbassäng, lyser som eld på Frihetsstatyens väldiga fackla och låter Batterys cementkajer stråla bländande hvita. Fjärran i den lätta morgondisen skymtar den gamla Brooklynbrons eleganta båge och som oformliga, grå basaltklippor häfver sig massan af affärskvarterens skyskrapare ända upp i himlen eller i alla fall högt öfver kyrkornas torn. Likt väldiga sköldpaddor flyta de bruna ångfärjorna härs och tvärs mellan hamnens millionstäder, medan väldiga oceanångare vrålande bana sig väg mellan hvimlet af bogserbåtar och smäckra segelfartyg.

Uppefter Hudsonfloden skjuta varf, dockor och färjbyggnader fram en i aldrig slutande rad. Från järnvägsstationerna på Jerseysidan stiger en åska af ånghvisselsignaler och rullande hjul mot höjden och bullret från de mörka jättestäderna ger ett ängslande dystert intryck.

Hvar man ombord är på däck. Stödda mot relingen låta vi det imposanta panoramat glida förbi. Emigranterna, packade i klungor, stå ängsligt vid sina bylten och knyten och se med förvildade ögon in mot de främmande, oändliga husmassorna som snart skola sluka dem — en munsbit bland tusen andra. En feber, en nervös, brinnande oro griper oss alla.

Långsamt glida vi in i dockan. Hvisselpipor och megafoner föra ett helveteslarm, från dockbyggnadens andra våning sänka sig landgångarna, burna af järnkättingar, ned mot oss.

En ström af expressmän, bärare och telegrambud rusar skrikande ombord.

De amerikanska tullmännen, af alla publikaner de värsta, kasta sig hänsynslöst öfver vårt bagage och rota om i det som om det gällde att leta efter tjufgods.

En ung dam bredvid mig får en elegant supédräkt nästan sönderrifven af en alltför nitisk tullnär, och jag gör honom uppmärksam därpå.

Han ser icke upp en gång, men svarar kort och skarpt:

— Sköt eit eget business!

Så är man då i Amerika.

I södern

Ocklawaha — namnet med den underliga betoningen tog mig på en gång i sitt våld, där jag satt på verandan utanför Hotel Arragon i Jacksonville, Floridas merkantila hufvudstad.

Trots flanellkläder och halmhatt kändes hettan tryckande. Marsvinden, full af rosendoft, vaggade palmettokronorna rundt omkring, men hade ingen svalka att ge. Den gamle sydstatskaptenen bredvid mig slog nytt isvatten i mitt glas, torkade svetten af sina kinder och sjönk tillbaka i gungstolen.

— Ja, min herre, Ocklawaha är hvad ni skall se. Far den floden uppför, och ni får se Florida, får se hvad ni aldrig har sett och aldrig får se igen! Yes, sir!

Han tog en klunk isvatten och slöt ögonen.

— Ni är ingen yankee, sir, fortfor han, det är därför jag önskar ge er ett godt råd. Vore ni det, skulle jag ge er tusan — det skulle jag. Man talar om ryssarne i dessa dagar, och somliga önska dem smörj, och så gör jag — fast inte af gulingar, sir — men yankeen är värre än ryssen, värre än djäfvulen, det kan ni slå er i backen på.

Jag höll inne med min egen åsikt i saken.

ty kaptenens ådror började bli stora vid tinningarna.

— Hade vi sydstatsbor köpt våra negrer, eller hade vi det inte, kanske? Jo, med våra egna pengar, sir! Hvem kände dem bättre, deras karaktär och hvad de dugde till och hvad de inte dugde till, yankees eller vi? Vi voro rättvisa mot dem, men vi visste hur de skulle tas. Vet yankeen det, tror ni?

Han lutade sig framåt och hviskade:

— Se på Roosevelt, sir, se på honom, hvad han gör för att stryka dem om munnen däruppe! Men ni är en främling, sir, och ni kan inte känna till det.

— Nej, kapten, hvad är det han gör?

— Han bjuder en neger till sitt bord, sir, till sitt bord i Hvita huset. Det är hvad den mannen gör, och han är ändå en Virginiaman.

Han föll baklänges i sin stol, blodröd i ansiktet, och stirrade på mig för att utröna effekten.

— Kapten, sade jag högtidligt, ni menar Booker Washington?

— Yes, sir, Booker Washington. Han är en lärd man, sir, lärdare än jag; han är en stor man och en god man, och vi älska honom, sir! Det göra vi alla. Men han är en neger i alla fall, och ras skall vara ras.

Han räckte mig en cigarr och drog eld under fotsulan.

— För elfva år sen for jag upp till Virginia. Jag hade inte varit där sen kriget, sir, och jag lipade som en skolflicka då jag såg det igen. Ja, sir, det gjorde jag, och ni förstår kanske inte det, ty ni är en ung man. Men jag minns som i går: på tåget mellan Petersburg och Richmond där kom en neger in och satte sig i kupén, sir. Hvad säger ni om det? Sådant våga de bjuda en gentleman däruppe nu för tiden.

Han sköt de hvita mustacherna åt sidan och spottade sin nytända cigarr öfver balustraden, färdig till en ny attack.

— Här riskerar ni i alla fall ingenting i den vägen, kapten!

Han skrattade, ett lågt, melodiskt skratt.

— Där ser ni vägen ut till parken, sir, och vår spårvägslinje! Därborta, på andra sidan allén, går det färgade spåret.

— Det färgade spåret?

— Yes, sir! Jag vet att i New Orleans har man säten för de svarta i hvitt folks vagnar, och äfven i Florida sätter man in färgade vagnar på *våra* linjer. Men vi i Jacksonville, vi ha det färgade spåret ännu; vi veta ännu hvad en hvit man är värd.

— Ni hatar norden, kapten?

— Jag har slagits under Lee, min unge herre; jag har två blåbär från norden i kroppen ännu. Men jag önskar ingen ändring; ingen gör det längre här i södern. Unionen kostade oss allt hvad vi ägde, men nu ger den oss pengar igen. Från norden kommer kapital, och bomullsspinnerier växa upp rundt omkring och järnverken börja blomstra. Vi älska inte norden, sir, men vi äro trogna unionsflaggan sen fyrtio år. Och Gud har gett oss tillfälle att bekräfta vår trohet vid Santiagos murar, sir, och hvem var det som räddade Roosevelt där om inte gamle Joe Villers, sydstatsmannen?

Han reste sig och stod framför mig, präktig och stolt, med de vackra ögonen brinnande under isgrå ögonbryn.

— Ja, sir, det gångna skall glömmas! Men klandra inte oss, som slagits och blödt för vår sak, att minnet kan svida hos söderns folk!

— Kapten, sade jag, ni är — — ni är en gentleman!

Nästa morgon stod jag i Arragons hall för att resa till Palatka. Min sydstatsveteran kom och fäste på mig en blommande magnoliakvist:

— Nu är ni många tusen mil från ert hem,

sir, men också här finns folk med hjärta, sade han.

Jag såg hans röda näsduk fladdra från verandan tills omnibusen skymdes af en grånande cypressallé.

*

Palatka är en småstad vid St. Johnsfloden, några mil från kusten, och utgöres hufvudsakligen af negrer, sand och sågverk.

Negrerna äro ingen ovanlig syn här i Florida, där de utgöra halfva befolkningen. Palatkas negrer äro emellertid smutsigare än alla andra; det är det anmärkningsvärda med dem. Sanden är heller icke så särskildt märkvärdig i ett land, hvars hela östkust är ett tallbeväxt sandref i Atlanten. Sågverken är man mindre beredd på, men faktum är att Florida är ett stort träskeppningsland. Dess väst- och nordkust utsänder från Pensacola och Tampa till Sydafrika och hamnarna vid Mexikanska golfen väldiga laster af gran.

Därmed ha emellertid Palatkas sågverk ingenting att göra. De behandla hardwood, hårdare träslag, framför allt cypress, hvaraf Floridas inre alltjämt har väldiga förråd. Eken, d. v. s. vatteneken, är också ett viktigt träd, hvarom de enorma brädgårdarna vid Palatka bära vittne.

Detta Floridas inre är till stor del ännu i dag ett okändt land. Bland »everglades» ändlösa kärr i söder ströfvar den röde seminolen i dag som för hundra år sedan; i skogarnas djup springer pantern, Amerikas tiger, från gren till gren, och längs flodernas sumpiga stränder vältrar alligatorn och höjer skallerormen sitt varnande ljud omkring vandrarens gungande stig.

Vi styrde ut på St. Johnfloden, som bred, lik en sjö, rullar fram mellan gröna skogar och orangelundar.

Där kärret ger vika för sand finner man Floridas apelsinfarmer — en gång en rikedomskälla, men nu en tynande näring. För sju år sedan funnos i staten fem millioner apelsinträd, men så kom en natt en frost af osedd styrka och lämnade blott tvåhundratusen kvar. Hela farmer blefvo öde och folket drog sig bort och följderna ha icke öfvervunnits ännu. De träd som finnas kvar skyddar man med tält eller andra öfverbyggnader, och då en farlig natt väntas, tändas hundratals bål, som alltid stå färdiga att hålla frosten undan. Nu, i midten af mars, var skörden nästan undangjord, men på en farm där vi lade till funno vi dock träd med frukt och blomma. När orangerna mogna till guld, så sätter trädet re-

dan sin hvita blom för nästa år, och anblicken är förtjusande.

På marken stod ananasen färdig, och farmens ägare, som redan stoppat mig full med apelsiner, ryckte upp ett par väldiga frukter.

— Var så god, sir, om de smaka er! Ni har väl inte sett en ananas på marken förr. Min pojke här kan bära dem till båten åt er.

Jag fick inte lof att tacka.

— Det är all right, sir! Det är bara för ro skull, ser ni, liksom ett minne.

Ångaren gick vidare uppför St. John, mot väster, mot den sjunkande solen.

Ocklawaha

Jag hade sålunda följt min sydstatsmans råd och var nu på väg till Ocklawahafloden, en biflod till St. John, hvilken, kommande från halföns mystiska inre, kan navigeras ungefär 20 svenska mil mot söder.

»Det mörka, vindlande vattnet», så öfversättes flodens indianska namn, och äkta indianskt är dess uttal — Acklå—åha — med tonvikt på sista stafvelsen och klang som ett krigsrop af Floridas ännu okufvade seminoler. Än vildare var namnet på flodbåten som skulle föra mig upp — den stolta palatsångaren Okeehumkee.

Ångbåtslinjens prospekt lät mig icke betvifla att Okeehumkee är den praktfullaste farkost som någonsin klufvit en våg. Dess kök är oöfverträffadt, dess hytter under af lyx och komfort, och som passagerare räknar den endast världens mest framstående personer samt ett fåtal andra. Detta fåtal gaf mig mod att följa med — jag skulle aldrig ha vågat mig ensam in bland den finans-, börds- och intelligensaristokrati som dagligdags befolkar Okeehumkee.

Vidare framgick det af nyssnämnda prospekt att Okeehumkee i snabbhet slagit alla rekord på Ocklawaha. En närmare undersökning bekräftar detta. Den är nämligen tills dato den första och enda ångare på floden, med undantag af en laståWhat ngare, hvilken emellertid för tillfället råkat ut för maskinskada och nu väntades komma drifvande nedför strömmen.

En halffull neger körde mig i dammande karriär från det skjul som kallas Palatka station ned till ångbåtsbryggan. En annan — helfull — hade hand om min reskoffert. Han körde i förväg för att pollettera och kom fram jämt en timme efter mig. Under hela denna tid väntade Okeehumkee tåligt, ty i Florida är det ingen hast, och spejare utsändes efter honom i alla riktningar. Till sist fann man att Jimmy stannat under ett svalkande lagerträd, krupit under vagnen och inslumrat, hvarunder hans mulåsna hunnit äta sig halfdöd på en jasminbuske. För denna bragd begärde han en dollar, ett belopp som vår kapten utbetalade honom i form af en spark och en örfil, hvilka betalningsmedel Jimmy stillsamt accepterade.

Palatsångaren utstötte ett tjut, kapten en

svordom och jag en suck, och den oförgätliga resan började.

Okeehumkee *var* enastående. Den utgjordes af en pråm, på hvilken man börjat bygga ett Babelstorn, som likväl afbrutits med tredje våningen. Dess obekvämhet var underbar och skulle icke kunna ha öfverträffats om konstruktören satt in hela sin energi på att åstadkomma det värsta tänkbara. Dess kök var en slasktrumma, och smutsen ombord var öfverallt grandios. Den eldades med ved, och i ögonblick af entusiasm rusade den fram med 6 knops fart. Sådan var i verkligheten palatsångaren Okeehumkee, på hvilken jag skulle tillbringa två dygn, men dess ohyggliga detaljer kan ingen penna måla — och ingen pensel heller.

På observationsdäcket var aristokratien församlad. Två nygifta par från Georgia, hvilkas kärlek vida öfverträffade deras snygghet, två glada mulåsnehandlare från Tennessee, en gammal pastor från norden, som darrade hvar gång någon tog en whisky, och värdshusvärden i Silver Spring. Dessutom några mindre betydande personligheter från Florida och undertecknad.

Jag lämnade aristokratien, som knappast rymdes däruppe, och gick ned på fördäck bland

negrer och crackers, nybyggare från det inre, märkliga figurer med vildt hår och skägg och mjuka sombreros, äfventyrarfolk som odlar litet frukt, där Floridas dystra kärr lämna rum för en torr fläck och som dessemellan gå på jakt efter skogshöns och rådjur, men också efter vildkatt och panter i de halftropiska skogarnas vilda snår.

*

På en gång gör ångaren en sväng och glider in i paradiset.

Crackern vid min sida lägger sin väldiga hand på mitt knä.

— Yes, sir, detta är Ocklawaha.

Under bugande palmer, under snår af palmettos och spöklikt mosslupna cypresser rinner sorlande en ström af brinnande guld, hvars båda bräddar Okeehumkee nästan vidrör med sina sidor.

Jag sade bräddar, men de finnas icke. Ocklawaha är en flod utan stränder, en väg genom skogen, hvars rötter bada i ändlösa kärr.

Kolsvart, men klar, oändligt djup och speglande som en glänsande stålskifva slingrar hon fram i förunderliga buktningar. Palmerna stå på hufvudet därnere, cypressernas sorgdekorationer vaja i djupet, och hvarje grässtrå, hvarje

flytande trädstam fördubblas i vidunderlig, förvirrande klarhet. Det gnistrar sol ofvantill och nere, och svindlande tvekar man till slut mellan verklighet och sken.

Tropikernas lyx är omkring oss. Palmettons härligt brutna solfjädersblad skugga öfver blommande jasminer, magnolian blöder bland slingerväxternas gröna prakt, bland gummiträd och rhododendron, och öfver alltsammans reser sig cypressen, med gråa slöjor af mossa under grenarna, allt overkligt och fantastiskt som dekorationen till något sagospel på en teaterscen.

— Håll ögonen öppna, sir, se åt solsidan! säger min cracker halfhögt.

En gråfjällig trädstam får plötsligt lif och sjunker ned i skogsbrynets gyttja. Det är en sömnig alligator som Okeehumkee jagat upp ur hvilan.

En feber börjar skaka mig så tänderna skallra.

— En bössa; har ni inte en bössa?

— De äro fredade här i floden, sir, ni får inte skjuta dem.

— Hvarför då?

— För skinnet. Om alla skötes bort blefve det en stor förlust. Se föröfver!

Genom spegelbilden, mellan två lågande himlar, skjuter en väldig, svart vattenorm rakt in på Okeehumkees bog. Han lyfter sitt hufvud

i en svallvåg; jag kunde röra honom med min käpp om jag ville.

— Ser ni den? Det är en moccassin.

— Farlig?

— Farligare än skallerormen! Yes sir! Har den bitit er, så är ni klar för prästen och det på två minuter.

Med en elegant rörelse försvinner ormen i det svarta vattnet. Men han har likar öfverallt. Mellan öar af vattenhyacinter, på solvarma stockar, öfver allt ser jag mörka slingor långsamt veckla ut sig och kräla ned i djupet vid ångarens stönande andetag. Sköldpaddor plaska handlöst öfverända ned i detta hemska vatten, under hvars härliga spegel all dödens vidrighet tycks lura.

I en krök af floden står solen nu färdig att sjunka. En skälfvande fläkt af hetta susar genom skogarna.

Så faller den gyllene kulan genom vattnet så fort som det sker endast här i södern. En minut glöder strömmen i purpurglans, blir mörkviolett och strålande blå. Och söderns natt är öfver oss, svart och förfärande.

Då vakna urskogens tusen nattliga läten; hemlighetsfulla suckar, pipanden, ugglors gråt och hemska skrik af djur i dödsångest. Väldiga fladdermöss, dragna af ångarens lysande fön-

sterrader, surra förbi, skogsugglor skymta i snabb, ljudlös flykt, och hvita hägrar lyfta från strandens ruttnande stubbar och försvinna. På himlen sippra söderns stjärnor fram som klara bärnstensdroppar, och månskäran, smal som en lie, glider upp på fästet och skimrar orangefärgad i Ocklawahas flöden.

På lotsens brygga tändas facklor för att lysa navigationen. Det börjar ett feeri, nej, en häxsabbat af vild skönhet.

Cypressernas mossor, svängande, vaggande öfver våra hufvuden, bli festoner af silfver, och grönskan dallrar som regn af smaragder. Palmernas illuminerade stammar vagga likt långa eldtungor, och vattnet kring bogen forsar som stänk af ametist. Hyacintöarna i strömmen gunga och niga i ett sällsamt färgglitter och dimmorna i kärren dansa som röda spöken under skogarnas mörka tempelhvalf.

Nybyggarnes sällsamt sjungande samspråk har tystnat af sig självt. De tända sina pipor. En af dem räcker mig sin.

— Blås på ni, sir, om ni kan med vår tobak! Ni är grön ännu, och kärrena här ha frossa med sig. Men står ni våran tobak, så hjälper den.

— Tag filten här! säger den unge och halar fram ett grått mulåsnetäcke. Tro inte värmen

på Ocklawaha! Det stiger upp mycket ur floden, för där bor både lif och död.

— Död visst framför allt, svarar jag och sveper täcket om mig, fast svetten lackar.

— I kväll får vi åska, säger en. Nu kryper ormarna fram i skogsbrynet, och jag ville inte sätta min fot där för allt som finns i Florida.

— Hallå!

— Hallå-å!

En lykta flämtar mellan träden framme på strömmen. Ljuset från Okeehumkee faller på en flotte af cypresstammar med ett tält på midten. Två män stå skugglika framför en eld och passa på en gryta.

— Go' kväll, kapten! Ni kommer sent i dag.

— Go' kväll, Harry! Hvad nytt från Twin Palmettoes?

— Lastdragarn ligger sex mil uppåt på höger hand och blossar. Ni slipper godt förbi, kapten!

— Well, well! God natt, pojkar!

— God natt, god natt!

De två på flotten stirra åter in i elden vid tältöppningen. Lyktan dansar undan och blir borta.

På öfre däck börja två melankoliska mulåsnehandlare från Tennessee att sjunga helt sakta:

Way down upon the Swanee river,
far, far away — — —

Vi stämma in som en man, och en banjo börjar surra bland negrerna på fördäck. Småningom ta de svarte ledningen. Sittande på huk, med banjospelaren i midten, sjunga de ut sina primitiva känslor i vemodiga toner, hvilkas främmande klang tycks än mera vild i lotsfacklornas fantastiska sken mellan urskogsstammarne. Crackerns pipa slocknar mellan mina läppar medan sången stiger och sjunker och vakna drömmar flyga genom min själ.

En spöklik blixt klyfver himlen itu, och tio andra darra på en gång med likblått sken rundt om hela horisonten.

— Där ha vi åskan, men den är långt borta!

Nya blixtar tändas och lysa dallrande upp molnbankar i söder, väster, öster.

Och hela himlen står i lågor i hvarje stund. Långt in i skogen glänsa hvitgrå cypresstammar fram som grafvårdar af marmor. Palmerna böja sig och gny; alla fåglar vakna skrikande till lif. Ett väldigt brak i en vattenek tre meter borta sätter mig på fötter, och där mellan grenarna gnistra två radiumglänsande ögon.

— Hvad är det? Panter?

— Vildkatt. Stilla!

Men djuret försvinner med ännu ett språng ut i mörkret. Ett störtregn börjar falla i detsamma, och hela vildmarken blir en fräsande, bubblande, sugande sjö.

Jag kastar mig halfklädd i salongen och somnar i ett svettbad just som Okeehumkee passerar den drifvande laståangarens mörka skrof i en eldröd gloria från lyktor och bloss.



På morgonen voro alla crackers försvunna. De hade stigit af vid de sex eller sju landstigningsplatserna vid floden, där fasta landet lämnat rum åt en farm eller ett blockhus. Det är det enda som finns på en sträcka af tjugu nymil. Men Ocklawaha snodde sig alltjämt framåt, och alltjämt sofvo alligatorer och ormar i solskenet eller snappade makligt efter en löfgroda inom räckhåll.

Den sista öfverraskningen väntade ännu. Vi svängde åt höger och styrde in på Silver Springs.

Det var icke vatten mera, det var flytande luft. Ocklawahas svarta flöden byttes på en gång i klar kristall, och Okeehumkee tycktes sväfva genom rymden. Hvilken rymd! Hvita kalkklippor sjönko och stego, bildade grottor

och hvalf under oss, och, hängande fritt i detta skenbara tomrum, sväfvade väldiga fiskar, vältrade sköldpaddor i mängd och drogo moccassinerna sirliga slingor genom vajande bottenväxter.

Nio engelska mil gick färden öfver detta underland till flodens källor vid byn Silver Springs, där ödemarken plötsligt viker för odladt land och järnvägen går fram.

En nästan cirkelrund bassäng är källan. Jag fick en båt och rodde ut på den, öfver dess nästan hissnande klarhet.

Från en nittio fots sänka i midten af den bubblande grytan forsar vattnet pärlande fram från en underjordisk ström, som sänder miljoner liter vatten till Ocklawaha hvarje timme. På det största djupet sänkte jag en svensk tioöring, och när den hvirflande nått bottnen mellan undrande fiskar och reptiler, såg jag den så tydligt mot kalklippans hvita bakgrund som när den låg i min hand. Men ett lager af kolsyrepärlor omgaf den snart och lät den skifta i färger som af pärlemor.

Floridas upptäckare, Ponce de Leon, sökte i »det blomsterrika landet» ej guld, som hans landsmän, utan »ungdomens källa». Det blef honom icke beskärdt att finna den och han återvände till Spanien som en åldrande man.

Hade han funnit Silver Springs — hvem vet om icke han, den fromme katoliken, stannat där och så en gång nödgats besanna den kättaren Luthers ord att »vattnet verkar det visserligen icke»!

Amerikas riviera

Efter två dygn af estetisk njutning och lekamlig nöd ombord på Okeehumkee kom jag åter till Palatka.

Dessa söderns halfstora och små städer äro hvarandra lika som bär. En bred hufvudgata — Main street — af rödt tegel, f. d. hvita markiser och f. d. gröna persienner samt öppna butiker, med ägaren halfsofvande på en stol eller en tunna utanför. En gång i kvarten rusar stadens stolthet, mulåsnespårvagnen, gnisslande förbi. På båda sidor om Main street ligga residenskvarteren, de hvita och de svarta. De hvita ha breda gator med fotsdjup sand, cementtrottoarer, alléer af lager och magnolia, vackra trävillor med veranda, moskitnät, gungstolar och evigt sofvande invånare. De svarta kvarterens gråa kåkar ligga i ett kärr, de ha inga trottoarer, inga alléer, men desto mera sol, moskiter och barn. Invånarna sofva evigt, såvida de icke halfsofva på en kuskbock.

Öfver allt detta — som är mera olikt allt hvad vi tänka oss som amerikanskt än månen är olik jorden — höjer sig en glödande sol och

stadens Palatshotell. Palatshotellet har djupa verandor, sneda golf, söndriga tvättfat, sofvande negerbetjäning, en omätlig matsal, som alltid är tom, och på matsedeln fläsk och bruna bönor samt tunna pannkakor med sirap. Dock icke alltid söndriga tvättfat. Palatshotellet i Silver Spring utgjorde ett minnesvärdt undantag. Ty när jag där anställde en intervju rörande tvättningsmöjligheterna, hänvisades jag af en negerflicka, som höll på att dö af blyghet, till gårdspumpen.

Pumpen är ingen inrättning att förakta. Den håller i allt fall mera vatten än ett sydstatstvättfat, och man torkar lätt i solen. På köpet vinner man snart denna manliga brunhet som gör söderns son så bedårande i nordiska ögon och som man så gärna ville ta med sig hem att visa vänner och bekanta.

Men hur som helst, med tvättfat eller pump! I dessa små hotell med de stora namnen skall ni snart känna er hemma, mer hemma än någonsin i ett svenskt stadshotell med dess pretention och småförnäma later. Där hemma är ni alltid blott ett nummer, och alltför ofta känner ni er omgifven af en kall snikenhet, som aldrig får nog. Här i det främmande landet är ni en vän, en medelpunkt för hundra äskvärdheter och tusen frågor af värd och värdinna och

allt som lefver i hotellet och dess grannskap. Barberaren lämnar sitt shop, specerihandlaren sin kagge och öfversten sin saloon för att komma upp på hotellverandan och skaka er hand, fråga ut er ocn ge er goda råd. Allt detta sker naivt och ridderligt, och ni förlåter så gärna att öfversten är kvick att bruka sin revolver mot andra och att barberaren var med om att bränna en neger förra året. Ty båda dessa gentlemän skulle icke tveka att våga sina lif för er den stund det kräfdes, och aldrig en sekund skulle de erinra sig att ni är en främmande man, som kommit i dag och och far i morgon. I norden ligger det ett mildt öfverseende i ordet »stranger» — främling. Ni kan ju ändå, strängt taget, icke hjälpa att ni födts utom gränserna af U. S. A. För söderns man är en främling en förpliktelse, och intet ord i hans mjuka dialekt har en mildare klang än dessa:

— Well, stranger — glad to see you!

*

Palatka drunknar i sand, och så gör hela östra Florida, medan halföns inre permanent står under vatten. Genom sanden sniglar tåget i väg. Våra svenska föreställningar om amerikansk tåghastighet äro dess värre betänkligt öfverdrifna. I norden går det nog i allmän-

het raskt undan, men i södern kör man i regel långsammare än hemma, hvartill kommer att man gör uppehåll på de otroligaste platser, i detta fall segerrikt täflande med hvilken västgötabana som helst af tredje rangen.

Om tåget är från Västergötland, så är landskapet från Småland. Jag vet att det låter otroligt, men likheten mellan en floridansk landsträcka och en småländsk sandmo är ibland öfverraskande. Mörka tallar, nedfallna barr, som glittra brunt i solen, och så ett ljusgult öga af öppen grusbacke mellan grönskan. Gråa, fallfärdiga kojor fara förbi och gråa gärdesgårdar — fast sämre byggda än de där hemma — hägna om beteshagar med fredligt mumsande kor af småländsk magerhet. Men folket i kojorna är oftast svart, och rätt som det är kommer en lund af palmetto, en väldig cypress med rötterna i vatten, med en erinran om att Florida ligger på samma bredd som mellersta Egypten.

Allt tätare bli palmdungarna, allt hvitare sanden. Vi nalkas Amerikas riviera, St. Augustine, Förenta staternas äldsta stad.

Det är här som Ponce de Leon gjorde strandhugg år 1512, för att söka »ungdomens källa». Allt hvad han fann var stridbara indianer, och han vände snart tillbaka till sitt land. Franska

hugenotter kommo efter 1564 och upprättade ett nybygge samt vidare ett fort vid St. Johns utlopp. Hans glorwyrdigste majestät Filip II af Spanien, till hvilkens världsrike Florida hörde, greps af rättmätig fasa vid tanken på att kättare möjligen skulle komma att uppodla någon del af den ödemark som hans egna rätttroende föredrogo att lämna obrukad, och full af heligt nit sände han ut en expedition för att hindra ett så gudlöst företag. Hans plikttrogne härförare, Menendez de Avilo, tog sin sak grundligt. År 1565 kom han till platsen, slog redligt ihjäl hvarenda hugenott både där och vid St. John, byggde fortet St. Augustin och skyndade att importera en utan tvifvel mycket nyttig samling franciscanermunkar. De togo sitt uppehåll i en mördad hugenotts hus, och detta hus, byggdt 1564 och med ej alltför stora förändringar bibehållet till nu, är med säkerhet Förenta staternas äldsta hus. I tvåhundranittio år — från 1590 till 1882 — var det i samma släkts ägo och är nu ett museum för historiska minnen. Rosor och magnolior blomma rikligt på dess pittoreska gård och vinlöf kläder dess väggar, som väl ännu kunna trotsa några århundraden.

Men åldern ger icke St. Augustine dess största ryktbarhet, och icke heller de spanska min-

nena, forten med sina vindbryggor, kronor och kungliga vapen, eller de spanska husen, med deras balkonger utöfver smala, men solheta gator. St. Augustine är ryktbart öfver Staterna för sitt klimat och sina hotell. Det är den nordligaste bland »the winter-resorts» på Floridas evigt sommarvarma kust, och dit flyktar man från norden, när decemberstormarna komma — om man har råd nämligen och om man älskar societetslif.

Amerikas riviera är ett band af jättelika lyxhotell från St. Augustine i norr till Miami i söder. Det vackraste af dem alla är Ponce de Leon.

Det lyfter sina blekröda torn i spansk renässans öfver väldiga arkader, klosterlika rundgångar, mystiskt dunkla balkonger, beundransvärda gårdar, där Alhambras under gått i förbund med tropikernas rikaste prakt för att åstadkomma det sagolika. Springbrunnar sorla under palmer, och allt hvad södern har af blomsterfägring väller i måttlös rikedom fram öfverallt att bjuda skugga, doft och skönhet. Ljumma sommarvindar ifrån hafvet svalka genom värmen, och genom denna atmosfär af orientalisk lättja bäras då och då tonerna af »Aida», »Carmen» och »Mignon».

På kvällen blossa tornen upp i ljus af bengali-

ska eldar, och flammorna gå långt utåt hafvet. Söderns blixtrande stjärnhimmel rodnar i skenet från Ponce de Leon. Och rundt omkring vid de andra platserna: under Alcazars moriska bågar, Cordovas kolonner och Zoraydas féslott glöda lågor som lysmaskar mellan grönska och speglande vatten.

Och miljardären, nyss kommen från dinéen i den lysande matsalen, skyndar att byta ut sin smoking mot den hvita flanelljackan. Så slår han sig ned i en trädgårdsstol, tänder sin cigarr och tiger. Och under andra palmer tiga damerna — nästan.

Till dess en timme gått och det blir svalare. Då öppnas danssalongen, och utan större form och toaletter tar ungdomen en dans till klockan 11. Då blir det tyst på Amerikas riviera.

Så är det i St. Augustine, så vid Daytona, Ormond och Royal Palm. En automobil- eller segeltur på dagen, en liten dans på kvällen och amerikanen går till hvila nöjd och frisk och utan några drömmar. Han fordrar icke mer.

I dessa hotell, de praktfullaste och dyraste i världen, dricker ingen människa vin. Ni ser rader af bord med välklädda, väluppfostrade gentlemän, med damer i toaletter som kostat förmögenheter och juveler som icke ha sin like. Ni ser borden digna af verkligt utsökta läcker-

heter, hör glädje och skratt, men ni ser aldrig, eller nästan aldrig annan dryck än isvatten.

Naturligtvis kan ni få hvad ni vill. Och som europé tar ni vin. Ni gör det en enda gång och inte mera. Ingen har sett på er och ingen gjort en anmärkning, men ni känner att ni bryter mot stilen och att amerikanen är finast af er två.

Måhända börjar ni finna Amerikas riviera litet tråkig. Och det är sant, begreppen äro andra här än på den europeiska. Se här ett exempel från säsongen:

En ung löjtnant är på middag — på Amerikas riviera. Han har en god vän och dennes unga fru skall han, enligt aftal med vännen, följa till hennes hem i sin automobil. Löjtnanten är i krigshumör, och i sin ifver att göra eröfringar går han betydligt längre än hvad som är fullt förenligt med folkrätten.

På Europas riviera hade följden blifvit en duell, med utsikt för den civile äkta mannen att med en kula få böta för sin brist på förståelse. Efteråt champagnefrukost och en varmt kamratlig hyllning för löjtnanten, som så väl vetat häfda sin ära. Den unge mannen blir ett lejon och mycket sökt i societeten.

På Amerikas riviera blef allting mindre romantiskt. Dagen efter kallade några miljon-

gossar sin vän löjtnanten upp på ett enskildt rum. Där sade de honom kallt att han var ovärdig gentlemäns sällskap och bådo honom välja mellan att ögonblickligt ta afsked ur tjänsten och försvinna eller att lika ögonblickligt få »a public horsewhipping» — ett härligt ord, som jag tyvärr måste öfversätta med »offentligt prygel». Den unge mannen — själf gift — var tillräckligt vis att välja det förstnämnda alternativet.

Man förstår hvarför internationella markiser och vicomter, så talrika i Newyork med dess större »möjligheter», icke trifvas på de platser jag nämnt. Dock, äfven för dem finns en oas i Floridas öken, och den heter Royal Poinciana.

Omåttligt stort, men föga vackert till det yttre, breder här världens största hotell ut sina hvita längor bland det strålande Palm Beachs väldiga kokospalmer. Hufvudbyggnaden har längden af en småstad; dess hufvudkorridor är en aveny mellan glänsande butiker, och dess centralhall reser sig, inifrån sedd, som en domkyrkokupol. Det har plats för 1,800 resande, men hvilken plats! Hela enskilda lyxvåningar, bad och enormt tilltagna garderober, äfven till det minsta sofrum och societetslokaler af enastående storlek och prakt, som dock i smak knappast nå upp till Ponce de Leons.

Men lyxen är bländande, toaletterna elegantare än någonstädes och juvelerna talrikare.

Naturen omkring är beundransvärdt skön, och konsten har också gjort sitt. Mellan en insjö och hafvet ligger hotellet på en landtunga, hvars vegetation öfverträffar allt annat i Florida. Kokospalmen vajar där i ståtliga grupper öfver alla sina släktingar; den kom en gång till Palm Beach som last från ett förlist fruktskepp, säger man.

Tredubbla alléer af palm, ceder och magnolia gå snörrätt en engelsk mil ned till hafvet. En liten spårvagn tar er dit, men finner ni den för plebejisk, låter ni en neger köra ned er i en korgstol på tricykel.

Där ute rullar hafvet, ljusblått, ljusgrönt och indigofärgadt, mot den hvita badstranden, som aldrig är tom en dag från november till april. Här få markiserna ändtligen bada vid en »fransk» plage och sida vid sida med arftagerskor och Amerikas haute demimonde, bland yrkesspelare och internationella penninghajar — de egentliga hajarne äro mindre skadliga, ty de hålla sig ett par kilometer ut till hafs.

Och naturligtvis finns här också hederligt folk: såsom järnvägskungar, trustbildare, börsjobbare och politiska ringledare af alla slag.

Det är de som plockas i klubbar, där man hvarje afton privat omsätter 3—500,000 dollars. Så berättade mig åtminstone en älskvärd spelare vid en cocktail en månskensnatt i Floridas Monte Carlo — The Royal Poinciana.

På väg till Kuba

Miami är unionens sydligaste järnvägsstation. En sjöfarts- och sågverksstad, som på sju år växte upp från tre till tolf tusen invånare. Men denna snabba utveckling till trots kan intet se fridfullare ut än denna stad af hvita trähus, som drunkna i en tropisk grönska. Det eleganta säsonghotellet Royal Palm och dess societet behärska Miami som moskiterna behärska societeten. När de komma, i början af april, flyktar hvar och en som kan, och hotellen stängas till december.

Blott en smal sträcka vid kusten är beväxt med tropikernas skog. Stiger ni upp i Royal Palms torn och vänder er mot väster, mot land, möter ert öga »everglades», gräsvuxna kärr, som fylla halföns hela södra del till en utsträckning af några små svenska län tillsammanlagda. Därinne finner endast indianen väg, och unionens trupper ha fåfängt sökt att kufva honom på hans marker. Geografen känner det nedersta af några floder där och kartan visar en obestämd sjökontur i det inre, men eljest höra everglades alltjämt till hennes hvita tomrum.

En vacker marsmorgon lade kustbåten Shinnecock — också en typisk »palatsångare», men som höjde sig tusenfaldt öfver Oheehumkees cert — ut från den sollysta bryggan vid Miami på färd till Havanna. Ute till hafs svärmade en mängd hvita lustyachter. Floridakustens låga, gröskande stränder sjönko undan och efterträddas af en linje runda öar, ibland kullformiga och klädda med skog, ibland flacka och skimrande af gulhvit sand.

Vi voro inne bland »Keys», den sträcka af korallöar, som från Miami drar en båge mot sydväst halfvägs ned mot Kuba. Alla äro små, de flesta obebodda, och invånarne lefva mest af svampfiske, idkadt på det grunda hafvets botten — bland hela stim af människohaj.

Ett underligt haf, fylldt af grund och bankar, är detta, och fläckigt som en leopardfäll nu när solen står rakt öfver det. Det är djupblått, smaragdgrönt, genomskinligt hvitt eller stickande gult, alltefter botten och djup. Ångaren går i en ränna med de märkligaste buktningar och svänger mellan bojar, båkar och fyrar, resande sig från grund som dock aldrig nå helt till ytan.

— Haj! ropar någon från babords sida, och vi skynda öfver för att se på hafvets tiger.

I ytan af ett smaragdgrönt fält går han en-

sam, lekande och elegant, följande Shinnecocks bogvatten. Det är något högtidligt hemskt med denna tysta passagerare därnere, som aldrig tar sina dystra ögon från ångarens skrof. Mjukt och nästan lättjefullt klyfver han vattnet rakt fram några famnar, gör plötsligt ett lömskt sidosprång, glider tanklöst fram igen och tar ett sicksacksprång åt andra hållet. Han är smidig, och elegant, men denna smidighet är ängslande som falskspelarens.

Det blef en härlig kväll, en solnedgång i brand och några stunders flammande färgspel på himmel och haf. Så gled månen upp, och i dess sken lag hafvet i andlös hvila. I kölvattnet glimmade en svag fosforescens, och som silfverhvita svalor höjde sig flygfiskar i glittrande stim ur vattnet, seglade i en låg och buktande linje några båtlängder och döko åter bubblande ned i sitt element.

Vid horisonten flämtade starka fyrar, strålkastare beströko hafvet, och ljus efter ljus dök upp i hastig följd. Shinnecocks väg blef alltmera vindlande, och det var långsamt och försiktigt vi närmade oss Staternas yttersta utpost mot syd, det under spansk-amerikanska kriget mångomtalade Key West.

Ett skrik af hundratals negrer hälsade vår

landstigning, och de svarta gossarna nästan slogos om vårt bagage. Mina få effekter voro ögonblickligen fördelade på tre eller fyra man, färdiga att springa åt hvar sitt håll.

Jag vände mig till den som såg starkast ut.

— Ni tar hand om mitt bagage. Union Hotel.

Med ett par kraftiga slängar återeröfrade han gepäcket och gaf sig till att rusa ut och längs en hamngata. Inom kort voro vi inne i en vestibul.

— Union Hotel?

— No, sir. Detta är Jefferson house. Det är lika bra.

— Fick ni inte order att gå till Union?

— Jo, sir, men jag tänkte...

Jag var trött och varm; bäst att stanna där jag var. Men negern måste ha sitt straff: i stället för 25 skulle han bara få 10 cents. Just som jag tog upp slanten, lades en hand på min axel. Jag vände mig om: det var en vildt främmande amerikan.

— No, sir! Inte en f—d cent skall ni ge honom, då han inte lyder order. Men stanna ni här; hotellet är bra.

Negern gick, och jag stannade, hvilket jag ej fick anledning att ångra.

Efter supéen sutto vi, alla resande, ute på

verandan i högt samspråk, då en medelålders dam vände sig till mig.

— Så, ni är i Key West? Hur är det nu på Skansen?

Hon vände sig till en gammal herre vid sidan:

— Pappa, där är en herre, som jag sett i Stockholm.

Jag försäkrar att min öfverraskning icke var affekterad.

— Min fröken, vill ni inte förklara...

— Jo då. Jag passerade Stockholm på resa till Petersburg och hade nätt och jämt tid att gå till Skansen. Det var nästan allt jag såg af Stockholm, och därför minns jag det så väl. Juli förra året; det var en eftermiddag och litet regn. Ni stod på en trappa och talade med en af de där flickorna i brokig dräkt. Jag minns det mycket väl.

Det var mig tyvärr omöjligt att minnas situationen, därtill hade den upprepats alltför ofta, men jag kunde ju icke tvifla. Så liten är alltså denna s. k. värld, så rent af farligt liten! Från denna identifiering härute på en fjärran korallö medför jag ett djupt beklagande af brottslingar i landsflykt.

*

Key West är marinstation, och alla minnas dess namn från spansk-amerikanska kriget, då

det nämndes hvarje dag. Emellertid är intrycket af staden på intet vis imponerande: hvad lif och rörlighet angår tycks den kunna täfla med Karlskrona, men dess örlogsanläggningar äro icke på långt när så stora. Nya, väldiga batterier byggas emellertid; långskjutande kanoner och mörsare gapa ut ur rörliga pansartorn.

Befolkningen är blandad: amerikaner, kubaner och negrer, ungefär en tredjedel af hvardera. Kubanerna började komma under upprorstiden, då det var farligt därhemma på ön. Nu äro de droskkuskar eller arbetare i någon af Key Wests stora tobaksfaktorier, som också mestadels ägas af kubaner. Det odlas tobak omkring staden, men ön är icke stor, endast inemot 1,500 tunnland. Den mesta tobaken tages alltså från Kuba och arbetas här, där man tullfritt kan sända cigarrerna ut öfver unionen. En fin Key West kan täfla med en medelgod havana.

Key West har tre sevärdheter, som den kubanska kusken icke glömmer att påminna om. Ni kör bland negerkvarterets gråa kåkar, ned i gropar och uppför afskrädeshögar, och plötsligt klatschar kusken ett tag. Ett par smutsgrå, orörliga gestalter, som ni dåsande rullat förbi, flytta sig med ett kraxande och breda lättjefullt ut ett par stora vingar. Det är gamarne.

negerkvarterets och förmodligen hela Key Wests renhållningsentreprenörer, som äta upp hvad staden lämnar efter sig. Rena gator var aldrig Uncle Sams starka sida.

Vid den öfverbyggda, pittoreska fiskarhamnen, där vägen går fram mellan berg af hafssvamp, kom en vacker liten kvarteronpojke och drog mig sakta i rocken.

— Vill ni se sköldpaddorna?

— Nej tack! Jag har sett.

Han funderade en stund.

— Inte sådana som dessa. Dessa äro de vackraste i världen.

— Nå, får jag se dem då!

Han gick några steg ut på bryggan och lyfte upp några plankor. Därnere i en mörk sump gingo åtta eller tio oformliga jättar på minst 150 kilo stycket.

— Hvad gör ni med dem?

— Somliga gå till Newyork, men de mesta slaktas här på bryggan. De äro billigare än oxkött, sir — bara 15 cents skålpundet, och oxkött kostar 35.

Pojken lade ned plankorna igen.

— Har ni sett hajarna, sir?

— Ja.

— Det är fullt med haj här i hamnen.

— Jag vet det.

— Ja, men det finns intet ställe i världen med så mycket haj! Ser ni hur den står därute?

Det var riktigt. Strax under land plumsade de i den solbeglänsta ytan, vältrade sig lekfullt på rygg eller kastade med en blixtsnabb rörelse stjärtfenan upp öfver vattnet.

— Får jag dyka här för tjugofem cents, sir?

— Är du galen pojke!

— Well, tjugufem cents bara!

Jag gaf honom några cents för sköldpaddorna och gick upprörd till hotellet. Detta lättsinniga riskerande af människolif — vore det också en kvarteronpojkes — finns det verkligen någon som uppmuntrar det? Jag frågade en inföding.

— Där dyka pojkarna hvarenda dag, svarade han. Hajarna i hamnen ha nog med affall till mat; de röra aldrig en människa.

— Men det *kunde* hända!

— Jag har bott här i fyrtio år, och på den tiden har det aldrig händt. Men är ni ett stycke ute mellan Keys, så gör ni bäst i att passa på edra extremiteter.

Så kunde jag då ha sparat på min dygdiga harm. Men hur som hälst: jag tror jag föredrar Stockholms bad- och siminrättnings bassäng och dess oskyldiga stockholmare framför hamnen i Key West med dess ädla hajar.

"Antillernas pärla"

En lekande solstråle sköt in genom hyttventilen på Mascotte med en hälsning att nu var det tid att skynda upp och bjuda det nya Kuba god morgon.

Som en vall af grönska steg Kubas kust redan upp ur vågorna. I en ståtlig sträckning drog den bort mot öster så långt som blicken nådde, men mot väster sjönk den ned och blandade sin gröna ton med hafvets rena azurblå. En betagande vårlig fägring andades ned från denna fjällvägg, där hvita vårskyar drefvo sitt spel med dagrar och skuggor och tropikernas tunga; mättade färger bytts ut mot nordens ljusa friskhet. En försommardag i Sverge är icke mera strålande glad än denna soliga morgon under Kubas berg.

På vattnet hoppade och dansade små fartyg för fulla segel, hvilkas latinska form skvallrade om deras ursprung från Medelhafvets länder. Smååangare med den nya republikens stjärnprydda flagga kilade fram under kusten och hälsade Mascotte med viftningar och muntra tillrop.

Men borta i väster, där landet drog sig un-

dan, började hvita marmorslott skimrande dyka upp ur vågorna. De blefvo flera, blefvo en stad med torn och spiror, sväfvande på hafvet — Fata Morgana — Antillernas pärla — Havana!

Vi kommo närmare. Till vänster på en klippa låg Castillo de Morro, liksom växt ur berget, pittoresk som en gammal Rhenborg, men färdig att än i dag säga ett allvarsord åt den som ovänligt nalkas Kubas hufvudstad. Vi saktade farten utanför dess vallar och stannade, sänkande flaggan. Plötsligt bröt ett rökmoln ut ur fästningens sida och bolmade fram mot Mascotte. Klockan var 8; det var morgonskottet, tillkännagifvande att passagen var fri till hamnen, där alltsedan gamla tider intet fartyg fått gå in från solens nedgång intill morgonen.

Mascotte sköt fart ånyo, svängde omkring Morros udde och ångade in i inre hamnen. Det är en bred och djup bassäng med plats för tusentals fartyg och skyddad af höjder i öster och norr. Där hänger i branterna nära fort Morro ännu en ålderdomlig fästning med ljusgula murar ibland grönskan: Castillo de Cabanas. Ljusa fält och åkrar slutta brant mot sjön, korna lunka med klingande klockor ibland snåren, mot sydost öppnar sig ett leende landskap med kullar och dalar som långa dyningar, och långt där-

inne hvirflar den hvita röken från ett lokomotiv ut en hälsning att nu är Kuba med i de framilande nationernas led.

Till höger skimra stadens husmassor i solen. Nu är det icke marmorpalats mera, utan låga byggnader i stuck med några kyrktorn öfver, men synen förlorar intet därpå i fantastisk skönhet. Conquistadorer och filibustiérer förläna alltjämt minnets romantiska glans åt Västindiens vackraste stad.

Men nu gingo vi långsamt fram, förbi ett annat minne, men ett från våra dagar. Ur hamnens midt stiger en oformlig, svart brun massa upp i dagen och därintill ett slagskepps klumpiga militärmast. En trasig flaggbit blåser på half från en stång, men vind och regn ha ännu icke utplånat »stars and stripes» ur Förenta staternas banér. Den svarta massan är Maines sprängda pannor, och flaggan blåser ännu till minne af dem som följde sitt skepp till undergång och invigde striden för Kubas befrielse.

Ombord hos oss stå amerikanerna tysta och hälsa flaggan i stilla allvar. Inga utrop och inga chauvinistiska öfverord, men en af dem vänder sig till mig och säger:

— Där har ni Maine, och *där* är Kubas flagga.

Mascotte har stannat emellertid, och tull-

officerarne komma ombord, artiga gentlemän, som skyndsamt inspektera våra papper. Jag deklarerade redan i Key West och har svurit på följande saker: att jag är svensk journalist, trettio år, ogift och desslikes barnlös, men att jag icke är sjuk och veterligen icke heller sinnesrubbad. Den unga republiken kan vara trygg.

Sedan nu officerarne höfligt tagit del af dessa högtidliga försäkringar och en lägre tullmänniska med synbar olust applicerat sitt kritstreck på min kappsäck, som jag aldrig öppnat, släpptes vi ned i en ångbarkass. Där väntade oss ett lifligt mottagande. Representanter från Havanas alla större hotell vore oss till mötes och slogos inbördes om våra personligheter, under det att de hela tiden iakttogo en spansk artighet mot de resande själfva. Vi öfverhopades i en hast med kartor, miniatyrsolfjädrar och andra suvenirer från hotell, hvilka alla hade den egenskapen att ligga mest centralt och vara bäst samt i bruket billigast. För min del valde jag Inglaterra, ett spanskt hotell, där man talar spaniska. Att bo på ett engelsktalande hotell en spansk stad förefaller mig vara lika förståndigt som att ta in på ett svenskt pensionat då man kommer för att studera London eller Paris.

Machina är Havannas Skeppsbro, men hvilken skillnad mellan dessa båda hamngator! Havanas hvitstrålande kaj är öfverfull af packhus, skjul och kontor; där springa kubaner, negrer, mulatter, mestiser, kreoler om hvarandra; en oändlighet af droskor rullar åt olika håll, och mulåsnor, tryckta till jorden under blänkande remtyg med silfverbeslag och ofantliga fjäderbuskar i Spaniens gulröda färger, streta i väg med enorma kärror eller korgar, bundna öfver ryggen. Söderns folk, söderns språk och varor öfverallt, allting gammaldags, fängslande, färgrikt. Men lyfter ni ert hufvud vid ett plötsligt dån ser ni på en järnbro däruppe den nya tidens symbol i den eleganta spårvagn af elektrisk kraft. Ty Kubas hufvudstad har sedan några år ett välskött spårvägsnät, som sträcker sina linjer långt ut åt förstäder och aflägsna villakvarter. Jag vet en större stad som icke kommit så långt...

Från Machina får jag en droska att köra mig upp till hotellet. Droskorna i Havana äro lätta, snygga åkdon, kuskarne höfliga och hjälpsamma, taxorna — i all synnerhet jämförda med prisen i Förenta staterna — ytterst billiga. För 20 cents spanskt silfver. d. v. s. 50 öre, kommer man öfver halfva staden, och man får köra mycket länge för att komma upp till 30 cents.

Får kusken så 5 cents i drickspengar, strålar han upp, frågar om turen varit angenäm och bugar sig vördnadsfullt, för 10 cents trycker han senorens hand och försäkrar om sin eviga tacksamhet. Antagligen menar han ingenting med det, men det är alltid trefligare än den halft buttra nick hvarmed våra droskkuskar i regeln kvittera en gåfva.

Och droskan rullar fram genom Havanas stekande gator, mellan hus af renaste sydspanska prägel i en eller två våningar, alla bländhvita eller svagt krämfärgade. Fönstergaller i vackert smide af järn eller brons barrikadera dem, men genom halföppna portar eller bakom gardinernas lätta slöjor kasta senoritorna, hvitklädda, lättjefulla och djupögda, nyfikna blickar efter främlingen. Utanför de vidöppna butikerna slöa männen i skjortärmarna och med cigarrett i munnen och mönstra kallt »el americano», kineser med utseende af halfgammal mö slinka förbi, förfärliga negerkäringar med kolossala cigarrer stuckna långt in i munnen hasa sig fram och prata högt för sig självfva, och drottninglika kastiljanskor, stolta öfver sin börd från andra sidan hafvet, skrida majestätiskt framåt med ett »noli mere tangere» i den lugna blicken under mantiljans skuggande spetsar. Mantiljan är hennes adelsmärke, teck-

net till den spanska börden, medan kubanskan, äfven om hon är helt hvit, aflagt detta plagg och klär sig som en parisiska.

De smala gatorna med deras proportionsvis ännu smalare trottoarer vidgas i en öppen plats, en park med evigt gröna lagrar, Parqua Central med skuggiga utlöpare åt två håll. Stora byggnader med pelargångar och arkader omgifva den. En af dem är hotell Inglaterra.

Det är icke ett hotell; det är ett palats. Det har ingenting gemensamt med Europas eller Amerikas resandekaserner. I korridorerna går man på laxrödt tegel; halfdörrar med skulpturer och färgadt glas i gammalgötisk altarskåpsstil leda in till rum som icke kunna stängas och hvilkas hela inredning man kan se utifrån från korridoren. Mitt rum är en gammalspansk sängkammare, med golf af samma fina, laxröda tegel och hvita murytor, med ljus ej blott från fönstret, men också en glugg i taket. Mot möbelns delikata lackering aftecknar sig en förtjusande gammal guldinläggning, Floridas tarfliga moskitnät ha utbytts mot sängomhängen af charmanta spetsar, och från väggen ofvan hufvudgärden blickar en skulpterad madonnabild helt blidt ned på kättaren från norden.

Bakom fönstrets långa spetsgardiner finner jag en balkong och går ut på den.

Havanas härlighet ligger där nedanför. Där ligger parken med sin musikestrad, där statyn af Isabella Catholica stått förut. En dag efter revolutionen lade kubanerna ett rep om drottningens hals och drogo henne under jubel till jorden. Och platsen blef det fria folkets nöjescentrum, där barnen dansa i ring om kvällarna, medan musiken spelar upprorets eldiga marscher.

Tre stora teatrar, oräkneliga öppna kaféer kanta denna plats, som kanske ej har sin like annorstädes väster om Atlanten. Till höger sträcker sig Colons praktfulla esplanad, som slutar i Indiaparkens tropiska blomsterrabatter. Till vänster går mellan exotiska palats el Prados stolta bulevard ned till Puntas fort och tornprydda vallar, och sedan så långt som ögat ser, öppnar sig, glittrande, omätlig, den Mexikanska golfens blåa vattenrymd.

*

Jag kom ned i vestibulen för att bege mig till matsalen. Några herrar sutto och dåsade i sofforna; vid min ankomst sprang en af dem upp och närmade sig, artigt hälsande.

— Förlåt, senor, men skulle ni vilja stå till tjänst med en upplysning?

— Det skall bli mig en ära, senor, om jag kan.

— I resandeboken har ni skrifvit att ni är från Suecia. Dessa herrar här påstå att det är detsamma som Switzerland, och vi ha hållit vad därom. Jag för min del påstår att Suecia är ett långt land i norr, som ligger bredvid ett annat långt land.

— Då har ni vunnit, senor. Tillåt mig gratulera!

Jag börjar redan tro att Sverge, trots allt, dock ej är världens medelpunkt. Helt märkligt för resten, då man erinrar sig hur ledigt man reglerar världsförloppet från stockholmska kafésoffor!

Ni kommer farande ut i världen med hela lass af nationella tankar, känslor, drömmar, minnen och förhoppningar, och de kläda er så tjockt att ni tror dem vara det centrala i er; de skimra för ert öga och färga allt ni ser. Så möter ni andra människor, goda, starka, bildade människor, för hvilket allt det där är ingenting, som icke kunna dela ett enda af edra minnen, drömmar, förhoppningar. Och småningom blir den hemmasydda klädnaden tunnare, färgerna renare. Ni fryser först, men det går öfver, och genom främmande ord och dräkt

och hudfärg lär ni känna det centrala — människan rätt och slätt.

Mellan svensken och kubanen synes ett svalg befäst, af obekantskap och kynnesmotsättningar, och dock kan den ena lära älska och förstå den andra.

I människornas värld gifves ingen medelpunkt och ingen periferi. —

Solen som vid middagstid stått rätt i zenit, lutar mot sin nedgång. En svalkande vind börjar blåsa utifrån hafvet.

De hvita husens fönster skjutas upp för att släppa in den friska vinden. Familjerna lägra sig i hvilstolar utåt trottoaren, man konverserar öfver gatan, cigarretter blossa i de skymmande vrårnas halfdunkel; musiken klingar från balkongerna. Genom vidöppna portar ser jag de öppna gårdarne i husens inre; där plaska springbrunnar under pations lagrar och palmer, och rosor klänga blödande röda uppefter de hvita murarna.

Det blir lif på Pradon. Eleganta ekipage, rader af droskor, flygande »volantes» rulla fram med laster af lifsglada, skrattande människor. Eleganta, smärta, välväxta, komma caballeros åkande nedför promenaden och göra damerna sin reverens. Jag följer med i raden,

hvilken ökas till en ändlös kortège, som sakta rullar rundt, alltjämt rundt.

Från Pradons slut går la Marinas strandväg mot Vedados villakvarter och gröna kullar i väster. Nu rullar solens kant på golfens vågor, och skådespelet blir underbart. I ett ögonblick blixtra himmel och haf i en orgie af färger. Marinas hvita kaj och balustrad, den långa halfbågen af hus färgas af glansen. Med åskande dån gå hafvets dyningar rätt in på land, men splittras i skimrande stänk af strandens blekgula korallref. Det yr ett gnistrande skum öfver vägen, och barnen på Marinas balustrad skrika af glädje.

Men åter in mot Pradon! Solen sjunker, skymningen faller hastigt på, och under lagrarna börja eldflugor dra sina lysande cirklar. Båglamporna flamma upp, från estraden vid Puntas börjar musiken. Promenaden är ett böljande haf af folk — bulevardlifvet vaknar.

Men icke Paris bulevardlif med rouéer och kokotter; här är det Havanas bästa element, familjerna, som flytta ut och göra salong i det fria. Kvinnlig skönhet af bedårande rikedom väller fram i sådan mängd att en nordbo nästan kan tappa andan. Mörka, blixtrande ögon, klassiskt sköna och likväl milda drag, härliga gestalter och en lysande toalettprakt rusa

förbi i en aldrig slutande ström. Barhufvade, med en ros eller ett juvelsmycke i det rika, mörka håret, ta senoritas nådigt emot herrarnes oförställda hyllning. En lätt bugning och ett artigt »muy hermosa» tillåter sig kubanen äfven mot en obekant skönhet, och hvarken fästman eller fader tar en sådan hyllning till sitt kvinnliga sällskap som något annat än en skyldig komplimang.

Längst bort från musiken, där skuggan faller tätare, är Cytheres hof. Men hvilken skillnad mot våra nordiska skönhetsmarknader! Hur graciös, hur föga rå är icke flirten här, och hur förtjusande anständigt låter icke den glada havanesiskan er veta att hon finner er vara »un caballero muy simpatico»!

Så småningom flyttar musiken upp till Parqua Central, och arbetsklassen kommer strömmande till. Välklädda, glada, höfliga, trängas människorna om hvarandra. Men Havanas artiga polis håller två platser fria; det är för barnen att dansa på. Barhufvade, mörklockiga och hvitklädda, med nakna knän, springa de jublande omkring i samma lekar som vi känna hemma, och mödrarna stanna leende vid den vackra taflan.

Det strålar ur kaféerna rundt om, och konversationen går i höga vågor. Familjefadern

tar hela sin familj, den unge mannen sin flicka, och man dricker ett glas lemonad, sörplar en sorbet eller äter en glace, om man vill slå på stort. Eller man tar helt simpelt ett glas isvatten och sitter lugnt vid det en timmes tid, och hvarken kypare eller värd synes komma på den tanken att platsen kunde inbringa mera med mera förtäring.

Klockan är 11. Musiken slutar och skarorna skingras. Man går i sjungande grupper in åt gatornas skymning.

Jag går upp och sätter mig halfklädd på balkongen med en cigarrett. Öfver Cabanas vallar rullar månen, stor och rund, och färgar golfen silfvergrå. Under lagrarnas glänsande löfverk dansa eldflugorna alltjämt, och från en patio i närheten stiga tonerna af en gitarr i mollklang och dämpad lidelse genom Havanas tropiska natt.

Där Golfströmmen födes

Som en lysande tidkula på toppen af Fort Morros vakttorn glänste fullmånen, när ångaren Louisiana i den stilla sommarkvällen gled ut ur Havanas ljusomgördlade hamn.

Därute darrade hafvet i purpur, silfver och mörkviolett, och det gnistrade ett guldstänk af mareld kring ångarens skarpa bog. Kubas hvita sagostad sjönk tillbaka i drömlik overklighet; som byggd af hvita töckenmassors skir låg den sväfvande öfver hafsstranden och La Marinas blåa pärlband af elektriskt ljus. Utifrån golfen kom vinden smekande och ljum, fyllde feluckernas spetsiga segel och tog med sig de sista tonerna af musik och sorlande lif vid Puntas kaféstrålande udde. Så sjönko töckenslotten ned, och af Havana återstod blott ett lysande moln vid synranden i söder. Det blef allt svagare, gick till sist tillsammans med stjärnhimlens diffusa sken, och Antillernas pärla sjönk för oss bland hafvets skum.

Sagonatt på tropikernas haf med glans och jubel öfver varma vågor, med böljorna sorlande rundt om från en gränslös rymd, som tycktes flyta in i oändligheten! Du mjuka, vänliga,

lifsvarma haf, som aldrig skrämmer i din djupa högtidlighet, du bottenlösa himmel med gyllne stjärnor flödande fram ur evighetens ymnighetshorn! Inför er dog våra läppars munterhet och söderns sånger tystnade, men våra hjärtan fylldes med fröjd och själen med musik såsom af många harpors slag. Du stora natt, aldrig glömmer dig den som bländats af ditt höga diadem och sett in i ditt blida ögas skimmer!

Här under månen sitter jag, du milda söderhaf, och drömmer om hur dina vågor brusa genom världen, tusen mil upp mot töckniga zoner, mot stränder bundna i mörker och vintersömn. Du kysser dem varmt, och ängar blomstra upp och lifvet spirar; fröjd och människors glada sånger följa dig. Drag upp mot hemmet, varma ström, låt björkarne knoppas därborta och vårens luft bli full af doft och toner! Drag upp till norden och hälsa från ett dess barn som längtar här under månens strålar!

Min båt går emellertid mot väster genom natten.

*

Om morgonen finns inga drömmar mera. Jag vaknar vid ett mummel ifrån hytten näst intill. Det låter fromt, med mässande tonfall,

och interfolieras då och då af några klagoläten, som af allt att döma stå i förbindelse med sjögången.

På däck står solen redan het och passagerare söka skydd hvar de kunna. Det är sydländska typer alla, på väg till New-Orleans. En och annan är blek under brynskan och offrar till Neptun, fast ingen kan påstå att det är storm. Blott en fin, gammal prelat i den katolska prästskruden vågar sig redan på en tjock, svart havana, hvars blotta anblick kan göra en svag. Han är upphofsman till det fromma mumlet i min grannhytt, förty han är ingen mindre än ärkebiskopen af New-Orleans och Puerto Rico, stadd på hemfärd från en inspektionsresa. Däremot är monseigneur oskyldig till klagoljuden; det var hans unge och likaledes prelatensiske nevö som nyss offrade åt hafvets majestät.

Sällskapslifvet är snart i gång. Jag har mitt ressällskap redan från Havana: en texas- och en neworleans-familj, begåfvade med fagra döttrar. Vi få ett spelbord upp på däck, och de unga damerna äflas att lära mig bridge — ett nyuppfunnet spel på den tiden. Det påminner ju om whist, och jag listar hastigt ut dess hemligheter, hastigare än jag vill vidgå, ty glädjen af att få uppträda som läromästare

har jag inte hjärta att beröfva mina täcka spelkamrater. Ärkebiskopen nyper nådigt och icke utan välbehag de unga damerna i kinden, hvilket torde få uppfattas som full absolution för den lilla synd vi begå. Något senare diskuterar jag Ibsen med en fru från Texas; måhända skulle monseigneur icke vara fullt lika villig att bevilja aflat för en del af våra meningar, om han hörde dem. En sydstatsdam som läser Ibsen, det är för resten onekligen en smula förvånande. Som barn var hon ibland inne i New-Orleans med sin far, plantageägaren, för att köpa — slafvar. Det var hårda tider då, strax före kriget; priset på negrerna sjönk allt-jämt, och mången hederlig landtman blef ruinerad på spekulationer i svarta lif.

Hela dagen plöjer Louisiana golfens vågor under brännande sol. Flygfiskstim jaga förbi, hajar gå lekande i ytan; det är nog att se på. En kolsvart sky drar sig upp från väster, nalkas oss hastigt och antar oväntadt formen af en korkskruf som sveper fram öfver hafvet och rifver upp en mäktig vattenpelare i höjden. Den sveper brusande fram mot oss, men brister och störtar dånande tillsamman, och molnet skingras åter utan att vi se hvart det tar vägen. Ett skydrag, en miniatyrcyklon, och så är allt åter lugnt och döfvande stilla.

Ännu en månskenskväll, en natt med söderns trolska molltonsvisor ljudande öfver vattnet, och åter en strålande morgon! Vi se ej land ännu, men på en gång blir hafvet färgadt som en lergraf. Mississippi, »Vattnens fader», strömmar oss till mötes, gul och fet af strändernas fruktbara slam. Alltjämt bygger den väldige sig ut, sträfvande att fylla själfva hafvet. Tvåhundra millioner kubikmeter land sänker han hvarje år till oceanens botten, och fast hafvet ibland bryter in öfver hans delta, vinner han på längden, sträcker sig ut och bildar de bankar som just nu likt gula streck dyka upp vid horisonten i norr.

Vi närma oss hastigt hufvudmynningen, vi styra in i en vindlande kanal mellan oöfverskådliga fält af susande grågrön säf och enstaka, sorgliga cypresser. Hvilket land! Det är blott kärr och dy, yrande af lif, men med förruttnelsens doft som en pressande het ånga öfver sig. Knappt en fot reser sig sumpen öfver vattnet, men där den ställvis blir högre, ligger ett sjömärke, ett slumrande, hvitt hus på pålar, med stjärnbaneret sofvande längs flaggstången. En vaktstuga, en dåsig liten by, halfkväfd af säfven, ett sniglande segelfartyg midt uppe på land, som det tycks, men i själfva verket i nå-

gon dold kanalränna, bryta knappast deltats tunga enformighet.

En gulmålad båt sticker plötsligt ut från kanalstranden, rodd af karlar i gula dräkter. I aktern vajar en gul flagga — det är karantänsflaggan. Två läkare springa upp på Louisianas däck, och farten går vidare, men efter oss släpar alltjämt karantänsbåten som ett ängslande, gult spöke. Havana är alltjämt en »misstänkt» hamn; ifall vi kommit en dag senare, sedan april inträdt, hade vi måst underkasta oss en veckas karantän. Då slutar också all passagerartrafik på golfens hamnar, och de som vilja resa söka sig in på krokvägar. Nu känner man oss blott formellt på pulsen, och så är Uncle Sam trygg för gula febern eller böldpest. Om New-Orleans dessutom vore endast tiondelen så rent som det misstänkta Havana, vore tryggheten ändå större.

Och under det deltats trista panorama glider förbi skrifva vi tulldeklarationer och bereda oss att smuggla in cigarrer. Man snokar genom hvarje skrymsle af vårt bagage och låter oss svära till. Den, om också ej vördnaden för tulltaxan vore, heliga eden gör de flesta betänksamma, men jag tviflar icke på att mången elegant damtoalett, trots allt, döljer en liten bunt havana, som inte passar in bland de

tillåtna femtio. Så rotfast är människans sunda instinkt, som reser sig upp mot dumheten att betala — om än aldrig så lite — för rättigheten att flytta en sak från en plats till en annan på ytan af denna fattiga, lilla planet. Jag smugglar sällan själf, men smugglarinstinkten i människobröstet är mig kär ändå.

Flodens bankar bli högre, de grönskande levéerna till skydd mot floden starkare. Sockerplantagens hvita slott dyka upp ur mjuka löfmassor, fabrikernas skorstenar ryka tjockt under himlens heta hvithet. En skog af master dyker upp längs älfven, och dallrande i solhettan träder New-Orleans, kreolernas sjudande stad, fram ur Mississippis gyttja.

En slafkapten

Jag hade kommit till New-Orleans på långfredag, som var en verklig fest- och glädjedag för kreolstadens utan tvifvel sant katolskt troende folk. Två minuter efter det jag registrerat mig i St. Charles Hotel var jag intervjuad och fri att gå och lägga mig i ett badkar för resten af kvällen. Mississippivattnet var svart som bläck, men icke öfver 25 grader. I luften var det 35.

Morgonen kom med sol och en fantastisk artikel i Times-Democrat om den celebre nordiska främling som, utsänd af sin regering för att leda emigrationsströmmen till södern, helt säkert genom sina rapporter skulle komma att spela en grundläggande roll beträffande Louisianas framtid. Det var jag. Den amerikanske yrkesbrodern nekade sig ingenting i fråga om öfverraskande detaljer, och jag frågade mig allvarligt om jag borde dementera honom eller se honom på middag, eller kanske båda delarna.

Just då knackade det på dörren, och den öppnades innan jag ens hunnit ropa mitt come on! Fram ur gläntan tittade under en panama-

hatt ett rynkigt, mörkbrunt ansikte, som skars af på midten af en krithvit mustasch. Och detta plantageägarhufvud talade och sade:

— Fåur man lofven att stiga påu?

Jag spratt upp ur min tropiska slöhet: Herre Gud, en skåning!

— Se, ja hafver läsit i Demoukraten... se, ja är svensk... captain Andersson. Fåur man lofven att ståu en landsman till tjänst i New-Orleans?

Han satte sig ned midt emot mig, och vi sågo på hvarandra. Han var sjuttioårig, kraftig, barsk och brun med blå ögon under guldpincené, som foro öfver mig nedifrån och upp, uppifrån och ned under det tystnaden låg tung i rummet.

Han lutade sig framåt och sade:

— Det är många år since I saw en svensk.

— Glad att ni kom, kapten! Välkommen!

— Thank you... möen tack!

Han blef tyst igen och satt och nickade med hufvudet en stund.

— Ja komde öfver femtiett.

— Ni menar ni var 51 år gammal, kapten?

— No. Ja komde öfver till New-Orleans femtiett. Långt before kriget, yes! Se, ja är skåning in myself. Kan du förstå?

Han såg på mig skarpt forskande och spände öronen.

— Visst, kapten! Men tala engelska, om det faller lättare.

— No. Ja språkar svenska med dig. Ja är frå Linham... Limhamn, yes. Ja hafver seglat på ocean då ja var tretton år. Ja komde hit by nitton. Det var i slaf-traden. Då blef ja captain och gick till Afrika för negrer. Då var goda tidor. Kan du förstå?

Jag nickade, men det kröp ett kallt obehag utefter ryggraden. Mannen blef mig på en gång vidrig; det barska ansiktet den stubbade mustaschen blefvo frånstötande brutala. Mina tankar sökte dörren, ja, än längre, bort från denna exotiska stad, hvars söfvande sol och leende folk ännu rufvade öfver svarta minnen. Ute på gatan skrek en grönsaksmånglerska från »vieux carré»:

— V'là et v'là du vert et v'là du beau!

Bort — bort till norden, den friska luften och de ljusa, fria människorna! ljöd det inom mig.

Den besökande fortsatte sakta, sökande hvart ord:

— Ja hade success alltid; ja lurade engelsmännen i Guineabukten när dem låg med kryssare och passade på slafskeppen. Men ja gick in med släckta lanterns på nätterna och tog

in lasten. Ja hade alltid tur, oh yes, aldrig mistade ja någon last.

En svensk, tänkte jag, det är en svensk det här, som skryter med sin uselhet! Hvilken annan som helst, men tänka sig en svensk som slafkapten, som furnissör åt söderns pisksvängande professer! Åt fanders med den gamle skurken!

— Hvad tänker du? frågade han och såg mig lugnt i ögonen.

— Hur många negrer tog ni då i en — en last? sade jag vårdslöst för att säga något.

— Tolfhundra var det mesta. Då var det trångt. Det var många som dödde that time.

— Jaså, de dödde för er? Nå, hur många då på en slump?

— Well, femti var det mesta på en tripp. Det var stormy, du förstår, så dem blef dåliga. Ja hade inte tunner till alla af dem.

— Tunnor?

— Yes, vi la dem i tunner när vi slängde dem.

— Öfver bord?

Kapten nickade.

— Det vill säga, ni begrafde dem i sjön?

Han såg frågande på mig från sidan och sade med ett förundradt tonfall:

— Begrafde? En rå nigger?

Jag reste mig. Det var outhärdligt.

— Hör nu, sir, hvad vill ni mig egentligen?

— Ja komde för att be dig hem i kväll till påskafton.

— Tack, jag har inte tid.

Slafkapten Andersson reste sig också och gick ifrigt rakt in på mig.

— Ja hafver ett godt hem. Ja är gift. Käringen är franska. Jag hafver ingen landsman.

— Och ni bryr er om det?

— Du skall äta påskägg som i Sverget. Come, please! Mina flickor vill sjunga för dig. Ja hafver två af dem — sweet, sweet girls.

— Men det är mig omöjligt!

Den gamle började halfhviska:

— Oh, come! Du vill dricka punsch. Genuine, äkta punsch. Ja hafver liggandes one bottle från Sverget.

— Kapten, jag kan inte!

Då på en gång rände tårarna upp i hans ögon; de hvita mustascherna darrade. Han sade helt sakta:

— Snälle... kom! *Ja talar inte svenska på tjuge år.*

*

Han var min värd under påsken.

Amerikanskan

Det var en gång en svensk författare som for öfver till Förenta staterna och studerade dem på tre veckor. Sedan kom han hem och skref att amerikanskan hade smutsiga naglar.

Det ansågs vara mycket spirituellt sagdt af alla dem som ingenting visste i saken.

En annan författare följde med ett härjande sångartåg ditöfver som inte kunde få tillräckligt med svensk punsch. Så korresponderade han hem och lät förstå att typen för den amerikanska kvinnan det var Carrie Nation, hon som slår sönder krogdörrarna med yxor och låter den dyra spriten förrinna på gatan.

Och vi visste alla att vi icke ville vara karlar i Amerika för aldrig det.

Dessutom känna vi alla väl till the Gibson girl, ehuru vi aldrig ha sett henne.

Och vi ha bilden af amerikanskan klar för oss, eller hur?

*

Min amerikanska träffade jag på hotell Inglaterra i Havana. Och alla svartögda senoritas voro som bortblåsta ur medvetandet. De

väckte till lif vaga, drömliknande sensationer; denna kom som ett lifslefvande intresse. Hon var smärt och spänstig, okufvad af den tropiska solen, som gjort henne brun i Santiagos bergstrakter, medan senoritorna bleknade till elfenbensfärg under sömndagar i pations skugga. Elden, som lågade i Pradons blickstilla luft, brände henne så föga att hon tycktes lika sval som hafsfärgen i hennes ögas irishinna.

Vi två reskamrater hälsade henne, när hon gick förbi. Här ute i tropikerna förnimma alla vi som äga germanskt blod att vi höra tillhopa och att infödingarna äro en annan kast, mot hvilken vi begränsa oss med en instinktiv främlingskänsla.

Senare fingo vi veta att hon kommit i sällskap med sina föräldrar och en ung, kvinnlig kusin. Vi satte oss under hotellets arkad och längtade mot norr midt i söderns spelande och varma lif.

När vi kommo in i matsalen hade det dukats på bordet bredvid vårt, men gästerna hade icke kommit än. På bordet stod en jättetårta med sjutton brinnande vaxljus omkring.

Jag frågade hofmästaren hvad det skulle betyda, och han svarade att det var den amerikanska familjens bord. Dottern fyllde sjutton år i dag: det var därför som ljusen brunno där.

Då tilläto vi oss en sak som vi endast skulle vågat i ett spanskt land: vi beställde sjutton American beauties som vår tysta hyllning till den amerikanska flickan och skickade dem till det främmande bordet. De vackraste rosor som kunde fås på Kubas heta jord.

Den gamla amerikanska gentlemannen reste sig om ett ögonblick och kom fram till vårt bord. Vi kände det varmt om öronen ett tag.

— Förmodligen gissar jag rätt om jag säger att denna äskvärdhet kommer från er, mina herrar. Min dotter ber er vara välkomna öfver till oss och blåsa ut ett ljus.

Så gingo vi öfver till dem och blåste ut hvar sitt ljus med en lyckönskan till födelsedagsbarnet. Vi menade det uppriktigt, kan jag försäkra. Så lärde vi känna bankir X från New-Orleans och hans familj. Vi fingo lära att den i intet afseende i fråga om intressenas beskaffenhet och vidd stod tillbaka för hvilken högt bildad svensk familj som helst, att hela dess anläggning, trots traditioner från slaftiden, var fullt ut så frigjord och mänsklig som den modernaste europés. Det vill säga, vi hade kunnat lära detta om en amerikansk familj, om vi icke redan vetat det förut.

Dagen därpå satt jag i hotellets konditori. Den unga damen kom fram och räckte handen.

— De andra ha farit till Regla, sade hon. Hvad tänker ni göra i dag?

— Ro öfver till Cabanas till exempel, svarade jag.

— Jag tänker fara och se på deras bollspel. Jag spelar bra tennis själf. Ni kunde gärna följa med dit.

Jag följde villigt. I hallen sade hon:

— Dröj litet medan jag säger portieren att jag far ut i ert sällskap!

Jag begrep utan svårighet detta drag af en ung flicka, och jag beundrade det. Men jag kunde ändå icke låta bli att fråga henne om det medan vi sutto i volanten, som rullade i väg genom Havanas minst rekommendabla gator bort emot bollspelsplatsen.

— Hvarför fäste ni portierens uppmärksamhet på att vi foro ut tillsammans?

Hon såg på mig med en oskyldig blick.

— För att ni skulle veta att om det händer mig något här borta, så vet man i hvilket sällskap det har skett.

Det kunde inte vara tydligare. Det ville säga så mycket som: »Vi känna ingenting om hvarandra. Ni är kanhända en bof, men om ni ämnar göra mig något ondt, så är ni fast med detsamma. Så mycket ni vet det. Och låt oss nu roa oss tillsammans!»

Mot ett sådant resonnemang var ingenting att invända. Jag svarade:

— Ni har alldeles rätt. Men hvilken garanti har jag för att inte det där bollhuset ni talade om är ett sämre ställe?

Den unga damen rodnade lätt öfver pannan, den enda plats i hennes stolta ansikte som icke redan hade blodets varma färg:

— Å, min herre, jag är en amerikansk lady!

— Och jag, som jag redan haft äran meddela, en svensk gentleman.

Hon började skratta helt lågt:

— Nu gräla vi inte mer. Vi åka ut till Vedado i stället och dricka te. De ha så goda kakor här på Kuba.

Det gjorde vi.

Solen lekte in under La Truchas palmknippen och kokade Mexikanska golfens sorlande vatten. Min amerikanska deklamerade Musset på en franska som fick sin färg af kreolstadens mjuka patois.

— Hvad gör ni med ert lif, fröken? frågade jag.

— Å, jag hjälper till på banken. Jag har redan nio dollars i veckan. Mr Williers har lofvat att jag skall få tolf snart.

— Hvem är mr Williers, if you please?

— Han är chef på min afdelning. Pappa håller mycket af honom.

— Men bestämmer inte er pappa om er aflöning?

— Nej, han har ingen tid för detaljer, ser ni.

— Behagar detaljen att vi åka hem nu?

— Vi gå hellre. Har ni sett Marina en eftermiddag. Hafvet är som Assmanshäuser och korallrefven äro det krämfärgade skummet. Tycker ni om Assmanshäuser?

Jag svarade:

— Naturligtvis gå vi La Marina.

Så gjorde jag bekantskap med min amerikanska. Hon hade rena naglar. Jag vågar påstå att hon var ren alltigenom.

Jag vågar till och med påstå att de flesta amerikanskor ha rena naglar. Det kan ju finnas ett eller annat undantag på New-York Bowery. Men jag garanterar att amerikanskan använder pedicure redan på ett stadium där hennes svenska syster ännu icke kommit till insikt om nödvändigheten af ett enkelt fotbad då och då.

Jag tror till och med att amerikanskan är den renligaste kvinna i världen. Den otäcka person som bestrider att kvinnor öfver hufvud taget ha renlighetskänsla är icke född i Amerika och har aldrig varit där. Han har aldrig sett ett ordentligt amerikanskt hem och icke ett

amerikanskt badrum. Det är icke i de amerikanska våningarna Elsa Törne skulle få se badrummen använda till skräpvråar.

Men jag skall medge att underklassflickan i Amerikas liksom i hela den anglosachsiska världens stora städer, verkar litet såsig. The chorus girl, denna konstens härjande vinlus, ser ofta ut att nyss ha ätit sirap och för öfrigt som om lifvets högsta lycka just bestode i att äta sirap. Hon har ingenting af en liten svensk statists eller subretts pigghet; en pigghet som visserligen mest är jargong, men verkar lifsglad och frisk på sitt sätt. The chorus girl och jämställda, de flesta arbeterskor i de stora städerna, ha ingen esprit, ingen fantasi, icke ens sentimentalitet. Hon vill ingenting annat än läsa söndagstidningarnas idiotiska noveller och gå på en tiocentsföreställning och äta en glace. Hon kan ingenting mer än de handgrepp hon får göra på sitt shop. Hon kan klä sig nätt, hvilket den svenska arbeterskan icke kan, men för resten står hon omätligt långt under sin syster här hemma. För flickan som står i ett amerikanskt shop lyder den sociala frågan, väckt till lif i hennes vattniga hjärna af tiocentsnovellernas och Police-Gazettes berättelser: Skall jag lyckas knipa åt mig chefens son och flytta

upp i millionärskvarteret? Man har sett sådant förr.

Och jag är säker om att hon drömmer sig denna härlighet, bland annat, som obegränsade utsikter till glace och bohvetekakor med sirap.

Det är alltså icke denna kvinna jag kallar min amerikanska. Hon är för resten sällan amerikanska i ordets egentliga mening; vanligast är hon emigrantafkomling i första eller andra led, af hvilken nation man behagar, utom den skandinaviska. Jag har aldrig träffat eller hört talas om en flicka från Sverige, Norge eller Danmark, som behöft inträda i en amerikansk shoparbeterskas ställning.

Utan jag tänker på den riktiga amerikanskan, hon som är infödd i ordets strängare mening eller som genom speciella anlag eller särskilda omständigheter tidigt kommit att stå den infödda kasten närmare. Jag tänker mig henne i slynåldern, vacker, läraktig och fräck. Jag ser henne behärska hemmet som femtonårig dam, rikare utstyrd än Salomo i all hans härlighet. Jag ser henne två år senare, mottagande unga män i sitt drawingroom, lekande med dem och affärdande dem efter behag, dessa självfmedvetna amerikanska män som aldrig behålla en gnista af sin värdighet inför en ung och vacker »flirt». Dessa unga män äro alla

sentimentala. Ingen man är sentimentalare än amerikanen. Men hans sentimentalitet för honom icke ens i fantasien utom drawingroomet och teatern.

Jag ser samma unga dam gift — husmoder vore icke ordet. Hon är charmant. Ingen förstår bättre än hon att använda sig af lyxens alla hjälpmedel och ingen har större användning för en god svensk kokerska. Hon har två barn, klädda som änglar. Ingen har större användning för en god svensk barnjungfru än hon.

Hon är så långt ifrån erotisk att det ofta närmar sig skandalen. Och ibland blir det skandal — å, mina läsare, hvilka skandaler! Ty hon har icke den fina taktkänsla i kärlek som räddar den kvinna som verkligen älskar.

Hon reser till Europa och blir en skräck eller en snara.

— Aha, säger ni, där ha vi amerikanskan! Nu kom det ändtligen fram!

Men jag vänder mig bort från Newyorks och Chicagos societeter och hoflifvet rundt omkring Hvita huset. Jag vänder mig till de tusen vinrankskransade hemmen i Nya Englands gamla bygder, där man läser Longfellow och Washington Irving högt om kvällarna och sjunger gamla sånger vid det gamla klaveret. Jag ser söderns kvinnor vid sina mäns sida blidt och modigt

kämpa sig igenom den stora ruinens tider, upprätthållande midt i nöden gamla, stolta traditioner och en bildning, hvilkens rot svinslaktarnas och skogssköflarnas yxa ännu icke lyckats drabba. Jag ser henne i de unga staterna, full af arbetets ärelystnad — alltför zelotisk ibland måhända — säker på sig själf, men säker mot målet också, djärf och präktig som det anstår en pionjär, som har att röja upp i vildmarken. Under allt detta hör jag hennes stämma mjuk och fast, hon sjunger inte, men ingen läser så vackert ur en bra bok som hon.

Hon — den riktiga — är vaken, »wideawake». Hon är intensiv och praktisk. Hon kan förtjäna pängar. Och hon har varligt uppsamlat och bär i sitt lif de krafter som skola besegra dollarn, den allsmäktige.

Hon, den allsmäktiga!

Dömdt att dö

Solskenet dansade på däckets tiljor och smekte bort de mörka floderna från senaste störtsjön, så att hvita fläckar glimmade från golfvet här och hvar. I det lugnaste hörnet, där värmen låg och stekte mellan däckshusen, sutto damerna tillbakalutade i fällstolarna som orörliga schalbylten och följde med trötta ögon hafvets evigt obrutna rand, som stålblå tangerade himlakupan. Ungdomarne — pojkar med fina ansikten och säkra manér, flickorna ladylike och självmedvetna — kastade, siktande några ögonblick, med runda tågringar efter en upprättstående pinne, men tröttnade på leken, bildade kedja arm i arm och försvunno föröfver, lutande mot blåsten med hufvudena tillsammans och nickande takten till »Won't you please come home»?

Bland damerna rådde tystnad; man hade intet att säga sedan rätterna vid lunchen fått sin kritik. Man hade gjort sin tripp till gamla landet, men här, på återresan, talade ingen mer om det. I en trött spänning väntade man på Amerika, som om ett par dagar skulle sticka upp ur hafvet och taga en igen — för alltid denna

gång. Skyldighetsvisiten därhemma var undangjord; man mindes den med ett slags medlidsamt vemod, och utan glädje, men med en gudskelof-känsla, öfversatt i engelskformade tankar, såg man nu emot det nya hemmet, där man har sitt badrum och bronspendyl under glas på »mantelpiecen.»

Öfver rökrummets klädesöfverdragna mahognybord slöade herrarne med sina pipor, ty cigarrerna bli sura på sjön, försökte med en grogg, men fingo lika litet smak för den som för pokern. Samlingen var skandinavisk, men språket engelska; det var just en dansk från Missouri som berättade om spritt nya metoder på mulåsneafvelns fält.

Jag stod vid relingen, där indigofärgade vågor ilsket spottade upp sitt hvita skum. En hand lades på min axel, en nystoppad pipa sträcktes fram.

— Got a match, hey?

Det var den intelligente, litet melankoliske gamle svensk-amerikanen, om hvilkens framgång alla ombord talade i beundrande accenter, den tyste gentlemannen, som sällan blandade sig i ett samtal, men hvilkens klara, blå ögon följde allt som var ungt med blickar växlande från leende satir till tungsint allvar. Han var millionär i dollars och far till två af ungdomarna,

som nu pröfvade sig i armgång i förmastens tvinnade stållinor.

Jag gaf honom en tändsticka. Han tände pipan, långsamt, smackande och lät en fin stråle rök hvirfla ut med vinden.

— Går ni ut för att stanna? frågade han plötsligt.

Jag skakade på hufvudet.

— Amerika är ett bra land för ungt folk i alla fall!

— Kan väl vara, men jag har hunnit växa fast därhemma.

— Ja, det är annat med er. Jag kom öfver vid tjugu år. Jag är amerikan, ser ni, helt och hållet amerikan.

— Jag har förstått det. Ni har haft framgång också.

— Inte så lite. Nej, vars, jag har arbetat och haft tur. Trettiofyra år af arbete, och nu for jag hem för att se gamla Sverige.

— Och hur fann ni det?

— Bättre än jag mindes, större än jag trodde. Men det var inte mitt land. Jag går aldrig tillbaka.

Jag går aldrig tillbaka, för jag blef amerikan på samma gång jag blef en man. Det visste jag knappt förrän jag kom dit öfver nu. Jag har längtat hem år efter år, dag efter dag, men

jag längtade efter den platsen där jag föddes. Se, jag är smålänning född. Jag tänkte på backarna och skogen och gråstensklipporna, som jag låg på när solen sken och ljungen luktade rundt omkring. Jag har läst svenska tidningar hela tiden se'n jag kom ut och sökt att följa med hvar ni gjorde i Sverge, men jag kunde bara känna för mitt gamla hem i Småland. Ju mer jag mindes det, desto finare blef det, ibland om kvällarna tyckte jag jag såg det som en dröm, och jag kunde känna ljungen lukta och höra bina surra rundt omkring. Jag tyckte det var den finaste plats i världen.

Han rörde om i pipaskan och sög länge.

— Nu kom jag dit med barna.

— Nåå.

— Jag gick där glad som en stolle, fast mycket var främmande. Jag gick till hvarenda kulle och hvar enda sten, och jag sade till barna: här är jag född — och här brukade vi bygga hus af kvistar — och den här stigen gick jag till skolan. Jag trodde de skulle se det som jag, men det var ingenting för dem. De tyckte bara att det var förfärligt slött alltsammans, och så tog jag dem till Stockholm.

Ja, Stockholm tyckte de om, men det var ingenting för mig. Det var mitt gamla hem jag ville se, men det var inte mina barns hem. Nu

reser jag tillbaka förr än jag hade ämnat — sista gången öfver Atlanten.

Jag behöfde inte fråga. Jag visste förut att hans duktiga pojkar talade engelska, bara engelska, att svenskan var ett språk som lät barbariskt i deras unga öron, som de aldrig skulle lära sig att läsa ens. Och Sverige det var »Europe», landet med de lustigt klädda människorna, som kommo med säckar och bylten och gingo som får i människovimlet omkring State street.

Det var »dutch» alltsammans, och det pinade dem att far kanske gått på samma sätt en gång. Det skulle de försöka glömma, liksom de redan glömt den småländska bygdens käftbrytande namn.

En hornsignal gick ut öfver däck och förlorade sig i rymdens brusande oändlighet. Det var första middagstecknet.

— Ha en *appetizer?* frågade den gamle och gick in i rökrummet.

— Här finns svensk akvavit ombord, sade jag för att vara nationell.

— Åkevitt? Nej, jag kan inte dricka erat brännvin. Låt oss ha en bourbon visky!

*

Jag kände det då och jag tror det nu: den svensk-amerikanska »nationen» är född för att dö.

Det finns ingenting att säga därom; det är en naturlig process, som ej kan klandras, för hvilken ingen bär ansvar, som går sin gilla gång och endast kan fördröjas genom de, låt vara storartade, åtgärder som från vissa svensk-amerikanska håll — ty hemmasvenskarnas insats i konserveringsarbetet är ringa — vidtagas för att konsolidera Amerikas svenska element.

Svensk-Amerika är som världsstäderna: det skulle dö ut om det icke oupphörligt tillfördes kraft utifrån. Stoppa utvandringen från Sverige, och om 25 år skall en svensk-amerikansk nationalitet ha upphört att existera, till och med i de trakter där den nu sitter i högsätet.

Drömmen om en svensk nationalitet därute, som själf skulle upprätthålla sig genom nya generationer, är en gyckelbild. Teorien om ett Storsverige på andra sidan, ett broderfolk med samma ideal som vi, med vårt hopp och våra tankar flammande i sitt bröst, är skön, men den är falsk. »Sverge är vår moder, Amerika vår brud» sjunga svensk-amerikanska diktare i högtidliga ögonblick. De känna det helt säkert så, de äro drömmarne, som ännu skåda tillbaka. Men

den stora hären rycker framåt med blickarna mot andra mål och nya uppgifter: »fördenskull öfvergifver man fader och moder och blifver när sin hustru.»

Där finnas starka sträfvanden bland svensk-amerikanerna för svensk bildning och svenskt språk bredvid det nya landets, men det är något vantrefvet och rotlöst däri. Den kultur de söka bilda blir en halfkultur, det folk de söka skapa glider alltjämt undan i det stora människokaos. Väl är deras arbete ej helt förgäfves, men hufvudmålet skall man aldrig nå. Bland barnen till de största svenskhetssträfvare har jag funnit gulare jingos än i mången yankee-familj med anor från Mayflower.

Man kan ej rikta ett ord af förebråelse mot Amerikas »svenskar» i andra och tredje led — Amerika är deras land, deras framtids land, hvarför skulle de icke vara amerikaner? Huru skulle de kunna undgå att bli amerikaner i det land som kräfver deras arbete och ger dem sin belöning, då fädernes land är ett litet, fattigt land, i bästa fall ett dunkelt sagoland i detta Europa, som, sedt från andra sidan, sjunker ned i gråa aftontöcken? Och dock har intet varit svårare att smälta för mig som svensk, än att i svensk-amerikanska hem, bland goda, varma vänner höra det främmande språket från ung-

domens mun som det naturliga uttrycksmedlet, där det icke var det enda.

Pessimistiskt! säger ni kanske och visar på den svensk-amerikanska pressen, på svenska kyrkor och läroanstalter, måhända också på dess lilla litteratur. Och ni griper ur minnet enstaka bilder af varma känslor för det gamla hemmet, visade i ord och handling och mången gång omsatta i påvisbara, imponerande siffror.

Jag vet det väl, men allt detta får sitt lif af Sverige.

Sverige i Amerika — det är den senaste stora afträdelsen i vår historia.

Det är den blodförlust som aldrig blifver ersatt.

Men om vi en gång lyckas hämma den är Svensk-Amerika därmed dömdt att dö.

John Johnsons
utställningsbesök

När tåget med John Johnson från Running Ripple, North Dakota, U. S. A., dundrade in under de ekande hvalfven till stationen i St. Louis, kände sig denne hedervärde medborgare något yr i mössan.

Det lilla settlementet därhemma, där han nu legat i och arbetat på farmen i åtskilliga år, var nämligen friden själf; man kunde inte erinra sig att någon blifvit skjuten där sedan det där med Lumber Joe, som blef knäppt midt under det han låg och tjufmjölkade grannens kor. Men det var en evighet sedan — sju, åtta år åtminstone, och John Johnson var aldrig inblandad i saken.

För resten var han nästan aldrig utom settlementet — bara någon enda gång i giggen bort till Little Creek för att sätta in litet i Sjunde nationalbanken, när det hampade sig så att skörden blef fin — och det blef den för resten inte så sällan. Någon storstad hade han icke sett sedan han som ung och grön lämnade Minneapolis för att ta land, och det generade honom icke stort. Han var gift, höll Nordvestra Posten

och hade barnen väl framme i både folk- och söndagsskolan — det var redan afgjordt att Charlie en gång i tiden skulle in vid Augustana och läsa. Ty hur mycket än en svensk blir amerikaniserad, blir han det aldrig mer än att hans son skall lära mer än sin far. Denna vördnad för bildningen hänger alltid kvar från gamla landet.

Nu stod hvetet i Running Ripple finare än på flera år, och John Johnson tviflade icke på att han skulle få det väl in också. Det kunde bli en fin insats i Sjunde nationalbanken — men så kom den här expositionen.

Nordvästra Posten talade om svindlande summor, som St. Louis kostade på sig för sin utställning. Hvar vecka kom det meddelande om nya underverk, arkaderna, de elektriska dammarna, de rörliga trottoarerna, ståltornet som skulle bli världens högsta byggnad, omätliga palats, och så Det Återuppståndna Jerusalem.

Johnnie läste allt det där först som man läser om något förunderligt i Kina eller Japan eller något annat hednaland som inte angår en — fast man ju ger sin dollar i kollekten till dem då och då — sedan med alltmera växande nyfikenhet, slutligen med djup och säker stolthet. Han såg tydligen att Amerika skulle »bita» alla länder i hela världen.

Isynnerhet intresserade honom dock »Det Återuppståndna Jerusalem». Han gick och föreställde sig hur det skulle se ut och talade också därom med pastor Andrew Edward Erickson, som under många år specialiserat i ideella rekonstruktioner af den vise Konung Salomos Tempel. Till slut blef det en stor längtan hos honom att få se detta, och en vacker dag beslöt han att ta mrs Johnson med sig och resa ditned. För en gångs skull — — *never mind* — Nationalbanken fick vänta!

Nu var han i St. Louis och svettades svårt, ty solen brände värre än någonsin på en Dakotaprärie.

Han fick in sitt och gummans bagage på ett boardinghouse, allting med undantag af paraplyet, som var oumbärligt härinne i den stora, eleganta staden. Därpå tog mrs Johnson honom under armen, och efter något besvär var man ombord på en elektrisk spårvagn, som rusade i väg till expositionsfältet.

Johnnie hittade aldrig till Jerusalem den dagen. Det var för stort därinne, och för hvar minut måste han och gumman stanna och se på något nytt, någonting som var det största i världen. Det svindlade ibland litet för honom, avenyernas asfalt var brännande het och de hvita palatsen glindrade så det gjorde ondt i

ögonen till slut. Folket rundt omkring släpade sig fram med våta näsdukar i hattkullen och palmbladssolfjädrar i hand, och utanför hvart stånd med limonad och isvatten stod det långa köer. I allt detta kände sig mr och mrs Johnson en smula bortkomna. Visserligen voro de fria medborgare af U. S. A., men detta var inte Förenta staterna, det var hela världen, och John Johnson hörde att *där* var Tyskland och *där* Frankrike och *där* Kuba och *där* det hedniska Japan.

Plötsligt kände han något underligt stiga upp och röra sig i hans inre, något häftigt och varmt och nästan smärtsamt i sin styrka. Han stannade tungt framför mrs Johnson, och för första gången på många år hörde han själf att han talade svenska:

— Tänk du, gumman, om vi kunde finna Sverige!

— Å, herre Gud, Johnson, du menar väl aldrig att Sverige kan vara med här?

De båda sågo i en blink den fattiga afkroken i gamla landet, som de måst lämna, de magra åkrarna, de grågröna skogshulten med myrar emellan, några grå och röda stugor och — det finaste af alltsammans — pastors- och länsmansboställena samt i ett aflägset fjärran, borta i bästa delen af socknen, herrgården, som låg så

fint och högt att man aldrig tänkte på den annorlunda än som man ungefär föreställer sig himlen, när man ligger och drömmer efter att ha tröskat hela dagen.

Men mr Johnson rätade på sig och blef arg, hvilket han knappast varit sedan han tog land och blef församlingsmedlem och medborgare i Nord-Dakota.

— När hednaländerna och Syd-Dakota kan vara här, kan väl också Sverige, tänker jag. Nu ska' vi just se efter!

Han tog hustruns arm stadigare än förut och gick vidare. De mötte en uniformerad funktionär.

— Vet ni hvar Sverige ligger? frågade mr Johnson frankt, men i detsamma kände han att benen började darra under honom af en underlig ångest.

— Sweden? Yes, old man, Administration Avenue — nära invid hufvudingången.

Mr Johnson tog flyktigt åt hattbrättet, men han var så blek som ett lärft.

— Se till att ni får lite' vatten i en hast! sade funktionären. Den här värmen är farlig, ska' ni veta.

Men Johan Jonsson och hans hustru hörde inte på rådet. De kände inte värmen och sågo inte expositionen. De voro nu ett par fattiga

svenska bondbarn som gått bort sig i världen och ville hem.

Här och där, där ett par väldiga avenyer korsade hvarandra, stannade de och frågade om vägen, skygga och förlägna som den dag för många år sen då de först kommo öfver.

Omgifningarna blefvo allt väldigare, flaggorna talrikare och mera brokiga, rakt framför dem reste sig en väldig borg med fyra höga torn, från hvilka stjärnbaneren vajade.

— Inte är det här! Inte kan det väl vara här som Sverige ligger? hviskade Johan Jonssons hustru och tog honom sakta i rockärmen.

Men Johan Jonsson gick bara rakt på:

— Vi få väl se, vi få väl se!

Plötsligt stannade han och pekade åt höger:

— Titta, du! Titta!

Skinande gul i solskenet, med ett högrest tegeltak som lyste varmt och rödt i grönskan, låg den svenska herrgården fri och stolt på sin plats bland representanterna för jordens mäktige. Det gyllne riksvapnet blänkte och blixtrade öfver trappan, och från en skyhög mast i trädgårdens midt stod den blågula sidenduken strålande fram mot en glödhvit himmel.

Johan Jonsson andades djupt och säkert. Så satte han hatten litet bättre på hufvudet, tog gumman under armen och skred myndig

och morsk fram mot trädgårdsgrinden. Men klinkan fick han litet svårt för att se.

Gruset i gången knastrade under deras breda sulor. De försökte att gå tystare, ty de tyckte att de voro på ett heligt rum.

INNEHÅLL

Åhlén & Åkerlunds Enkronas-böcker

äro de mest lästa.

Öfver *en million* volymer äro hittills utkomna. Af dessa äro de flesta

Originalarbeten af svenska författare.

Till hösten 1911 utkomma följande nyheter, *samtliga svenska original:*



Amatördetektivens första bragd.

Detektivroman från Stockholm

af *C. Aug. Cederborg.*

Pris 1 krona.

C. Aug. Cederborg är sedan många år tillbaka väl känd som en äfventyrsberättare af första rang. Genom sina snapphaneromaner m. fl. arbeten har han skaffat sig en stor läsekrets, som nu med största förtjusning skall kasta sig öfver denna hans senaste bok, helst som denna är en Stockholmsroman af allra mest spännande slag.



Storstyggen.

Vänerhistorier och Värmlandsnäs-sägner

af *Sigurd Dahllöf.*

Pris 1 krona.

Den bok, »Brudkronan», hvarmed Sigurd Dahllöf i fjol framträdde såsom prosaförfattare, fick det vitsordet i pressen, att den var det värdefullaste i årets bokproduktion. Det samma vitsord skall i år gifvas hans nya bok »Storstyggen». Han för oss i denna bok till de på saga och sägner så rika trakterna kring Vänern, berättande för oss både spännande äfventyr, stämningsfulla sägner och lärorika historier, allt på ett hurtigt sätt, som ger en tidning anledning att säga: »Det är den vilda naturens egen friska och fräsande andedräkt, som stimulerande slår oss tillmötes ur hans bok.»



Gretchen.

En ung kvinnas roman

af *Elisabeth Kuylenstierna-Wenster.*

Pris 1 krona.

Elisabeth Kuylenstierna-Wensters kvinnoromaner äro bland de mest lästa böckerna i vårt land. Samtliga hafva de utgått i flera upplagor och röna fortfarande liflig efterfrågan. Nu kommer hon

med en ny, som inte står de föregående efter i något afseende. Vi tro tvärtom att den skall blifva en af de allra mest omtyckta.

Caja.

Roman

af *Malvina Bråkenhielm.*

Pris 1 krona.

Romanen »Caja» utgör en direkt fortsättning på den mycket uppmärksammade boken »En skandal» af samma författarinna. Ingen som läst »En skandal» skall därför kunna underlåta att äfven läsa »Caja». Böckerna äro emellertid fullt oberoende af hvarandra och kunna med samma nöje och behållning läsas hvar för sig. Det är fabriksarbeterskanbaronessans vidare öden, som täljas i denna spännande roman.

Göingelif

och annat lif

af *Harald Johnsson.*

Pris 1 krona.

Den unge skåneförfattaren, som med sina föregående arbeten »Göingar» och »Förbrytare» förvärfvat sig såväl pressens som den läsande allmänhetens ynnest, kommer här med en ny bok, som visar att han fortfarande är stadd i utveckling. Denna bok är

hans bästa hittills och skall stärka hans anseende som en bland de mest lofvande bland våra yngre författare. Hvad man särskildt fäster sig vid hos författaren är hans glänsande stil, som ovillkorligen rycker läsaren med sig.



Nils Granes hustru.

En äktenskapshistoria

af *Viva Réenstierna.*

Pris 1 krona.

»Nils Granes hustru» är historien om en ung bortskämd stockholmsflicka, som gripes af en häftig kärlek till en bonde, Nils Grane, en kärnsvensk urtyp, till det yttre rå, men med en rik fond af godhet på bottnen af sitt hjärta. Deras äktenskap blir emellertid disharmoniskt, fast kärleken alltjämt lefver kvar hos dem båda, och först i skilsmässans stund, då hustrun ger honom barnet som ett offer af sin kärlek, får Nils Grane sina ögon öppna, och förf. låter oss ana en lycklig upplösning.

Boken är en debut och en lofvande debut.



En hälsingeflickas saga.

Svensk originalroman.

Pris 1 krona.

En anonym författare debuterar här med en ytterst näpen och fin liten bok. Med lätt och säker hand tecknas den

lilla hälsingeflickans saga från hennes första uppväxt i det enkla bondhemmet samt sedan, då hon drifven af bildningstörst drager bort från sin bygd och går skiftande öden till mötes. Det är ingen hvardaglig lefnadssaga som skildras här, men man får öfverallt intrycket af, att det ligger något af det upplefdas äkthet bakom det hela.

En intressant bok, som ingen bör underlåta att göra bekantskap med.



Omkring Golfströmmen.

Berättelser från Nordamerika och Vestindien

af *Erik Nyblom* (*Mac*).

Pris 1 krona.

Erik Nyblom har under en lång följd af år i den dagliga pressen gjort sig känd som en af vårt lands flottaste kåsörer och elegantaste pennor, och när han nu i bokform utger en samling af sina bästa skisser, torde denna med all säkerhet kunna påräkna ett i alla afseenden lysande mottagande hos den publik, som sedan länge lärt sig värdera signaturen Mac. Det är ett brokigt galleri af intressanta och roande typer, som han låter passera revy i denna bok, som i korthet sagdt är bland det bästa, som hittills flutit ur herr Nybloms finskurna penna.



Ett samvetsäktenskap.

Roman

af *Bertha Theorin.*

Pris 1 krona.

Redan bokens titel anger till stor del innehållet. Det är det gamla, men ständigt lika välkomna problemet om det legitima äktenskapet och den fria kärleken, som afhandlas, och förf. har mycket både lärorikt och roande att säga den utan tvifvel mycket stora läsekrets, som den välskrifna boken med säkerhet kommer att skaffa sig. En spännande bok och ett aktuellt ämne!

Åhlén & Åkerlunds Enkronasböcker

finnas till salu i hvarje bokhandel och på järnvägarne.



ÅHLÉN & ÅKERLUNDS
EN-KRONAS BÖCKER
Öfver 1 Million volymer redan utkomna.

N:o 1, 2, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 19, 20, 24, 25, 29, 30, 31, 32, 34, 42, 43, 44, 45, 52 o. 72 äro utgångna från förlaget.

7. **Henrik Wranér.** *Hvardagsid och Högtidsfrid.* Berättelser. Henrik Wraners sista bok. 3:dje uppl.
10. **Elisabeth Kuylenstierna-Wenster.** *Strömdrag.* Roman. 4:de uppl.
13. **Eric Hultman.** *Svarta Diamanter.* Berättelser fr. Australien. 4:de uppl.
14. **Anna Baadsgaard.** *Nygifta.* Roman. 7:de uppl.
15. **Bertha von Suttner.** *Hanna.* En kärleksroman. Öfversättn. 9:de uppl.
16. **Gurli Hertzman-Ericson.** *Ett uppvaknande.* Roman. 4:de uppl.
17. **J. Häthén.** *Göteborgare på sommarnöje.* Humor. berättelse. 5:te uppl.
18. **Daniel Fallström.** *I Gyllenrödt.* Dikter.
21. **Sigge Strömberg.** *Prärielif.* Historier från vilda västern. 3:dje uppl.
22. **Harald Johnsson.** *Göingar.* Historier fr. nordskånska obygder. 2 uppl.
23. **Sigurd Hollender.** *Biltog.* Roman ur verkligheten. 3:dje uppl.
26. **Hugo Falk.** *Klubben »Mörksens Gärningar».* Svenska detektivhistorier.
27. **Anna Baadsgaard.** *Unga hjärtans saga.* Roman. 5:te uppl.
28. **Gustaf Schröder.** *Vildmarkslif.* Nya skogs- o. jakthistorier. 3:dje uppl.
33. **Wilma Lindhé.** *Syster Ersilia.* 3 uppl.
35. **Hjalmar Höglund.** *Lytets börda.* Prisbelönt roman. 2:dra uppl.
36. **Christina Nilsson.** *Osynliga krafter.* Roman ur skånska folklifvet.
37. **Frida Åslund.** *Katrina-Anna.* Rom.
38. **Bertha von Suttner.** *Störd frid.* Roman. 4:de uppl.
39. **Anna Baadsgaard.** *En hustru.* Roman. 3:dje uppl.
40. **Gurli Hertzman-Ericson.** *Bojor.* Roman. 2:dra uppl.
41. **Elisabeth Kuylenstierna-Wenster.** *Gunvor.* En ung kvinnas rom. 5 uppl.
46. **A. M. Williamson.** *Blixtchauffören.* Roman. 4:de uppl.
47. **Hugo Falk.** *Krigarlif i sommartid.* 2:dra uppl.
48. **Betty Marie Ahlberg.** *Fröken Flirt.* Roman. 3:dje uppl.
49. **Ellen Idström.** *Det suveräna hjärtat.* Roman. 2:dra uppl.
50. **J. A. Ekström.** *Visor i vall och hemma.* Dikter. 2:dra uppl.
51. **Henning von Melsted.** *Georg Dahna. En upprorsman.* Roman. 2:dra uppl.
53. **Sigge Strömberg.** *Vildhjärnor.* Amerika-historier. 2:dra uppl.
54. **Anna Baadsgaard.** *Birgit Borg.* Roman. 4:de uppl.
55. **Helena Nyblom.** *När löfvet faller.* Berättelser.
56. **Valdemar Lindholm.** *[illegible] Skogen och Myren.* Norrlandssägner.
57. **Catherine Cecil Thurston.** *Hennes hjälte.* 2:dra uppl.
58. **Harald Johnsson.** *Förbrytare.* Ber.
59. **Sigurd Dahllöf.** *Brudkronan.* Ber.
60. **Ludvig Nordström.** *Lumpsamlaren.* Berättelser.
61. **Gustaf Janson.** *Hemlösa.* Hist.
62. **Wilma Lindhé.** *Gårdens dotter.* Roman. 3:dje uppl.
63. **P. V. Ståhl.** *Obygdens folk.* Skåneber.
64. **Pharao.** *Lysande elände.* Roman.
65. **Christina Nilsson.** *Sven Gren (Osynliga krafter II).* Roman
66. **R. Åkerblom.** *Var glad.* Kupletter, beväringslåtar och glada visor. 2 uppl.
67. **Gustaf Bellander.** *Ur Petter Frisks Papper.* Krönikor och skisser.
68. **Ebba af Sillén.** *Margit.* Roman. 2:dra uppl.
69. **Carl Muusmann.** *Anarkisten och hans son.* Kriminalroman.
70. **Gurli Hertzman-Ericson.** *Dalbogården.* Roman.
71. **Malvina Bråkenhielm.** *Vildörnen.* Roman. 2 dra uppl.
73. **Elisabeth Kuylenstierna-Wenster.** *Ellen Gude.* Roman. 4 uppl.
74. **Hjalmar Höglund.** *Hett blod.* Roman. 2:dra uppl.
75. **C. N. & A. M. Williamson.** *Silfverprinsessan.* Roman. 2:dra uppl.
76. **Daniel Boëthius.** *Ett sjömansöde.* Roman.
77. **August Lundin.** *Slottets hemlighet.* Roman.
78. **Ernst Didring.** *Vilsna vandrare.* Berättelser.
79. **Betty Marie Ahlberg.** *Lilla Fransyskan.* Roman. 2:dra uppl.
80. **Wilma Lindhé.** *Ragnhild.* Roman. 2:dra uppl.
81. **Anna Baadsgaard.** *Kampen för lyckan.* Roman. 2:dra uppl.
82. **John Bratt.** *Spökhistorier.*
83. **Ulla Linder.** *Jesper Hake.* Roman
84. **Malvina Bråkenhielm.** *En skandal.* Roman. 2:a uppl.
85. **Mari Mihi.** *Signy.* Stockholmsroman.
86. **Maxim Gorki.** *Varjenka.* Roman.
87. **Sigge Strömberg.** *Den ljusa skalpen.* Nya präriehistorier.
88. **Waldeck.** *Huller om buller.* Humoresker.
89. **Albert Gnudtzsmann.** *Matts Brilles herrgård.* Humoristisk sommarbok.
90. **Gustaf Janson.** *Höfdingen.* Novell.
91. **Sven Elvestad.** *Ångesten.*
92. **Hermann Jensen.** *De fördömdas brigad.* Roman.
93. **Harald Johnsson.** *Göingelif och annat lif.*
94. **Viva Reenstierna.** *Nils Granes hustru.* Roman.
95. **En Hälsingeflickas saga.** Svensk originalroman.
96. **[illegible] Nyblom** (Mac). *Omkring Golf-[illegible]n.* Berättelser från Amerika [illegible]indien.